

**T.B.M.M. DOWN SENDROMU
OTİZM VE Y.G.B. ARAŞTIRMA
KOMİSYONUNA SUNULMAK ÜZERE
HAZIRLANAN
TÜRKİYE OTİZM MECLİSİ RAPORU**

9 EKİM 2019

GİRİŞ:

Türkiye Otizm Meclisi İhtiyaçlar ve Çözüm Önerileri Raporu

Otizimli birey sayısı bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de her geçen gün çığ gibi büyümektedir. Uluslararası bilimsel kuruluşların 2019 yılı verilerine göre her 59 çocuktan biri otizm riski taşımaktadır. Güney Kore ise yaptığı çalışmalarda bu sayının kendi ülkesinde 39'a 1 olduğunu açıklamıştır. ABD'de yapılan araştırmalar yakın gelecekte her iki çocuktan birinin otizmli olabileceğini tahmin etmektedir. Türkiye'de ise otizmli çocuk sayısı ile ilgili sağlıklı verilere ulaşılamamaktadır. Doğru bir planlama yapılabilmesi için öncelikle otizme ilişkin verilerin net olarak tespit edilmesi gerekmektedir.

Türkiye'deki otizmli bireylerin okul öncesinden başlayarak **insan hak ve onuruna uygun bir hayat** sürdürmesini ve toplumla kaynaşmalarını sağlayacak gerekli tedbirler acilen alınmalıdır.

Resmi Gazetede 2016 yılında yayımlanan Ulusal Otizm Eylem Planının hayata geçirilememesi aileleri hayal kırıklığına uğratmıştır.

Çözüm önerilerimizi de içeren Ekteki rapor ülkemizde otizm alanında faaliyet gösteren 91 dernek, 5 federasyon ve 8 vakfın çatısı altında toplandığı Türkiye Otizm Meclisi tarafından Ulusal Otizm Eylem Planı da baz alınarak hazırlanmıştır.

Türkiye'de erken tanı ve müdahale, eğitim ile kaynaştırmada yaşanan sorunlar ve benden sonra ne olacak sorusunun bir yanıtı olmaması otizmli bireylerin en acil çözülmesi gereken sorunlarıdır.

ACİL EYLEM PLANI

Sorun: Erken tanı ve müdahalede yaşanan sıkıntılar

- **Çözüm:**Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezinin (CDC) verilerine göre erken çocukluk döneminde gelişimsel gecikmelerin oranı %15'tir, yani her 6 çocuktan birinde gelişimsel gecikme mevcuttur. Otizm ise bilinen en yaygın gelişimsel gecikmedir. Tarama yaklaşımı yerine, erken çocukluk döneminde çocuğun aynı kişi tarafından düzenli aralıklarla izlenmesi, gelişimsel gecikmelerin, risklerin erken dönemde fark edilip desteklenmesi çok önemlidir. "Uluslararası Gelişimi İzleme ve Destekleme Rehberi (GİDR)" bu amaç için ülkemizde geliştirilmiş bilimsel bir yöntemdir ve ülkemizde yaygınlaştırılmalıdır.
- Her otizmlili çocuğun tanı aldığı andan itibaren geniş kapsamlı bir dosyası olmalı, aileye rehberlik etmek için sosyal hizmet uzmanı görevlendirilmelidir.
- 0-6 yaş arası çocuklara haftada belirlenecek ihtiyaçlarına uygun olarak en az ayda 24-80 saat eğitim desteği sunulmalıdır. Bu eğitim UDA vb. gibi bilimsel dayanaklı yöntemlerle yapılmalıdır.

Sorun: Kaynaştırma eğitiminde yaşanan sıkıntılar

- **Çözüm:** Her çocuk mahallesindeki okula gidecek şekilde gerekli düzenleme ve destekler sağlanmalıdır. **Kaynaştırma öğrencisinin sınıfında yardımcı destek personeli bulunmasıyla ilgili yasal düzenlemeler yapılmalıdır.** Otizmlili bir çocuğun mahallesindeki okula gidebilmesi, uygun öğretmen ve ekipman sağlanması aslında uzun vadede hem maliyeti düşürecek hem verimi artıracak hem de farklı olanla birlikte yaşama kültürü erken geliştirecektir. Çocukluk döneminde farklı olanla yaşama deneyimi elde edenler yetişkin olduklarında toplumun da daha barışçıl olmasına vesile olacaklardır. Devlet okullarında olduğu gibi özel okullara da otizmlilerin kabul edilmesi zorunlu olmalıdır ve öğrencileri kabul etmeyen okullara yaptırım uygulanmalıdır.
- Kaynaştırma öğrencisi bulunan okullardaki yönetici ve öğretmen kadrosu OSB'li bireylere yaklaşım ve eğitimleri konusunda yeterlilikleri artırılmalıdır. Kaynaştırmada başarıya ulaşılması için **Yardımcı Destek Personel devlet tarafından okullarda istihdam edilmelidir.** Okul öncesi eğitim kurumuna kaynaştırma öğrencisi olarak yönlendirilen OSB'li çocukların bulunduğu sınıflarda Yardımcı Destek Personel muhakkak yer almalıdır. Kız Meslek Lisesi çocuk gelişimi bölümünde özel eğitim alanı açılabilmesi için öğrenciler yönlendirilmeli bu bölümde okuyan 12. sınıf öğrencilerinin staj uygulamalarını bu kaynaştırma sınıflarında yaparak hem öğretmene hem öğrenciye yardımcı destek personel olarak destek olmaları sağlanmalıdır.

Bu konuda başarılı projeler yürüten sivil toplum örgütlerimizin projeleri yaygınlaştırılmalıdır.

Sorun: Otizm Eylem Planı İl İzleme ve Denetleme Kurullarının işlevsel olmaması

- **Çözüm:** İllerde oluşturulan Otizm Eylem Planı İl İzleme ve Denetleme Kurulları işlevsel bir hale getirilememiştir. Bu kurulda yer alması gerekenler arasında yerel yönetimler mevcut değildir. Otizmlili bireylerin desteklenmesi amacıyla **her il için acil eylem planı**

oluşturulmalı ve uygulanmalıdır. Bu kurulun otizm eylem planının uygulanmasında baskı grubu oluşturma yetkisi yoktur.

- İllerde kurulan İl Otizm Eylem Planı İzleme ve Değerlendirme Kurulu sadece STK'ların talepleri üzerine toplanmamalıdır, rutin bir takvimi olmalıdır. TBMM Otizm, Down Sendromu ve Diğer Gelişimsel Bozukluklar Araştırma Komisyonunun, OSB'li bireylerin öncelikli ihtiyaç ve çözüm önerilerinden oluşan raporundan sonra komisyonun görevinin sona ermesi sonrasında Cumhurbaşkanlığı'na bağlı komisyonun devam niteliğini taşıyan bir birim tarafından uygulanması sağlanmalıdır. Bu birime bağlı illerde Valiliğe bağlı kurulacak yürütme ve takip komisyonları kurulmalıdır. Bu komisyonların çalışma yöntemleri Cumhurbaşkanlığına bağlı komisyon tarafından belirlenmelidir. İllerdeki çalışma üst birime raporlanmalıdır.

İyi örnek olarak **Bursa Valiliği Otizm Destek Merkezi yönergesi** değerlendirilmelidir.

Sorun: Otizmlilere yerinde destek mekanizmalarının işlememesi

Otizmliler kendi mahallelerinden kilometrelerce uzakta okul ya da merkezlere gitmek zorunda kalmaktadır. İletişimle ilgili sıkıntılar yaşayan bir çocuğu ailesinden, kendi bulunduğu çevresinden koparmak onun topluma uyumunu daha da güçleştirmektedir. Otizmliler kendi mahallesinin dışında okullara gitmek zorunda kalması ailenin de kendi sosyal çevresiyle ilişkisinin kopmasına neden olmaktadır.

- **Çözüm:** Yerinde eğitim, bakım ve sağlıklı yaşlanma dünyada son dönemde öne çıkan kavramlardır. Otizmliler de doğdukları sosyal çevre içinde, kendi potansiyellerini ortaya koyabilecekleri bir ortamda yaşamak en doğal hakkıdır. Bu nedenle otizmliler de her çocuk gibi kendi mahallesindeki okula gitme, bölgesindeki sosyal ve kültürel aktivitelere katılma ve kendi mahallesinde güven içinde yaşama hakkına sahiptir. Bunun için gerekli kapsayıcı düzenlemeler yapılmalı ve uygun ortam sağlanmalıdır.
- Yerel yönetimler çocuklar ya da yetişkinler için kurs ya da benzeri çalışmalar yaptığında buna engelli bireyleri nasıl dahil edeceğini de planlamalıdır.

Sorun: Otizmliler hareket eğitimi ve spor olanaklarına erişememektedir.

- **Çözüm:** Spor kurslarında engelliler için belli saatler ayırmak yerine, bu zamanlarda da genellikle çocuklara öğretmen tahsis edilmemektedir, daha geniş bir zaman diliminde ihtiyaçlara yanıt verilecek şekilde düzenlemeler yapılmalıdır.
- Sporun tüm otizmliler için günlük hayatına dahil edilmesi gerekir. Yerel yönetimler ve devlet bununla ilgili düzenlemeleri yapmalıdır.

Sorun: Uluslararası sözleşmelerin tam olarak uygulanmaması

- **Çözüm:** Ayrıştırarak kaynaştırmak mümkün değildir. Kaldı ki bütün uluslararası sözleşmeler de engelli bireyin kendini gerçekleştirme için gerekli ortamların sağlanmasını şart koşmaktadır ve ülkemiz de bu sözleşmelerin tarafıdır. Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesini ilk imzalayan ülkelerden biri Türkiye'dir ve buna uygun hareket

etmekle yükümlüdür. Düzenlemeler yapılırken sadece üstün yetenekli otizmliler değil toplumun en yoksul kesiminde yer alan ve olanakları kısıtlı ağır otizmliler de mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.

Ülkemiz tarafından 2008 yılında imzalanan Birleşmiş Milletler Engelli Haklarına ilişkin sözleşmenin 26. Maddesinde yer alan habilitasyon ve rehabilitasyon ile ilgili maddeler acilen uygulamaya geçirilmelidir.

Sorun: Yetişkin otizmlinin gidecek yeri yok

Otizmliler çocuk sahibi ailelerin en büyük problemi kendileri çocuklarına bakamaz konuma geldiklerinde çocuklarının gidecek bir yerleri olmamasıdır. Ülkemizde otizmlilerin kaldığı devlete ait tek yer İstanbul Pendik'teki bakım merkezidir. Bu merkezde, bağlı üç umut evinde kalan kişi sayısı da dahil olmak üzere toplam 62 çocuğa bakım hizmeti verilmektedir. Bütün ülkede çok sayıda yetişkin otizmliler her türlü istismar ve kötü muameleye açık bir hayat sürmektedir.

- **Çözüm:** Her il kendi çözümlerini üretmelidir ve bunun için de yerel yönetim ve devlet acilen işbirliği yapmalıdır. İllerde hem gündüzlü bakım merkezleri hem de yatılı bakım merkezleri oluşturulmalıdır. Bu merkezler mutlaka sivil toplumun denetimine açık olmalıdır.
- İncelediğimiz İngiltere, İsveç ve Amerika örneklerinde grup evi yaklaşımı öne çıkmaktadır. Bu evler 4-8 yetişkin otizmliler için hayatını geçirdiği bahçeli, her bireyin kendisine ait odası olan, 2 veya 3 katlı evler. Bu evler özel, yarı özel veya devlete bağlı evler olabiliyor. İngiltere'de hangi kategoride olduğu fark etmeksizin hepsi 'CQC' (Care Quality Commission) denetimine tâbidir. Temel alınan odak nokta otizm seviyeleri. Her bireyin çocukluğundan itibaren oluşturulan dosyası var. Ağır otizmliler çocukların her birine bir bakıcı sağlıyor. Otizmliler için durumuna göre destekler değişiyor.
- İsveç'te engelliler konusunda **belediyelere büyük sorumluluklar düşüyor ve bunlar yasayla düzenleniyor.** Otizmliler için danışmanlık hizmeti ve kişisel destek alabiliyor. Bunlar ücretsiz olarak sağlıyor.
- Amerika'da engelli kişilere hizmet veren Regional Center'lar (RG) mevcut. Bunlardan biri de 21.000 engelli bireye hizmet veren Regional Center of Orange County. **Hizmetleri karşılamak için gerekli olan bütçe, eyalet ve devlet tarafından birlikte sağlıyor.** Merkezlerin denetimi ise eyalet, devlet ve sivil toplum örgütü işbirliğiyle gerçekleştiriliyor. Aileler grup evlerinde kalan çocukları için hiçbir para ödemiyor. Bütün ödemeler RC tarafından yapılıyor. Grup evinde kalacak kişi sayısı kalanların durumuna göre değişiyor. En ağır evlerde kalanlar en fazla dört kişi olabiliyor. 24 saat yardımcıları var. Grup evlerinde yaşayan otizmlilerin her birinin kendine özgü yaşam planı var ve çalışanlar da o programı uyguluyor. Denetim çok iyi. **Aileler isterse kendi evini de şartnameler çerçevesinde grup evine dönüştürebiliyor.** Grup evlerinin bütçesi bir kişi için en fazla 7.000 en az 4.500 dolar. Ödenen miktar verilen servise göre değişiyor. **Habilitasyon merkezlerinde gündüz programları uygulanıyor.** Otizmliler için dans, yüzme, el işleri öğrendikleri, sinema izledikleri, bilgisayarda bir şeyler yaptıkları yerler var. **Üniversiteyi bitirmiş** pek çok şeyi yapabilen ama ömür boyu tek başına bağımsız olarak yaşayamayacak **otizmliler** gözlem altında **iki kişilik evlerde** yaşıyorlar.

ULUSAL OTİZM EYLEM PLANI EKSENLERİNE GÖRE DETAYLI DEĞERLENDİRME

Otizm Eylem Planı, 3 Aralık 2016 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak ilan edilmiştir. Otizm Eylem Planı ilan edildiğinde devletin en üst mercileri tarafından otizmlilere ve ailelerine verilen sözler ne yazık ki henüz yerine getirilememiştir. Hepimiz çocuklarımızın ve bizim hayatımıza doğrudan etki eden olumlu sonuçları bir an önce görmek istiyoruz. Eksenlere göre değerlendirmeler altta yer almaktadır.

EKSEN A. Farkındalık Çalışmaları ve Kurumlar arası İşbirliği

Ülkemizde otizmin bilinirliği ve farkındalık düzeyi halen çok düşüktür. OSB'nin kamuoyunda tanıtılması için ilgili kurum ve kuruluşlar kamuoyunda tanıtım amaçlı kampanyalar düzenlemelidir.

- 1- Toplumun tüm kesimlerinin OSB konusunda farkındalık düzeyinin artırılması ile OSB olan bireylere yönelik sağlık, eğitim ve destek hizmetlerinin sürekliliğinin sağlanması için kurumlar arası işbirliği güçlendirilmelidir. (özellikle yerelde konu ile ilgili kurumların iletişimi ve işbirliği çok zayıftır.)
- 2- OSB'nin kamuoyunda tanıtılması için ilgili kurumlarca hak temelli anlayış çerçevesinde kampanyalar düzenlenmeli, OSB konusunda toplumun tüm kesiminde farkındalık artırıcı faaliyetler yürütülmelidir.
- 3- Farkındalık çalışmaları yapan sivil toplum örgütlerine kamu kurum kuruluşları ve yerel yönetimler tarafından destek verilmelidir. Bu konu ile ilgili gerekli mevzuat hazırlanmalıdır.
- 4- Milli Eğitim Bakanlığı'nın desteği ile küçük yaşta bireylere otizmi tanıtıcı bir çizgi film karakteri hazırlanmalı, bu çizgi film eğitim müfredatında kullanılmalıdır.
- 5- OSB konusunda STK'ların çatı örgütü TOM'un görüşü de alınarak hazırlanacak çeşitli kamu spotları sıklıkla televizyonlarda yayınlanmalıdır.
- 6- Kültür Bakanlığı tarafından otizm konulu sinema filmlerine destek verilmelidir.
- 7- Örgün eğitim okullarında kaynaştırma sınıfı hedeflerinin gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.
- 8- Sosyal sorumluluk dersleri her kademedeki müfredata dahil edilmelidir.
- 9- Yerel STK'lar tarafından gerçekleştirilen 'otizm dostu okul' örnekleri değerlendirilmeli ve kamu desteği ile yaygınlaştırılmalıdır. (Ör: Beyaz Bayrak gibi)
- 10- Milli Eğitim Bakanlığınca sınıfında kaynaştırma öğrencisi olan öğretmenlere akademisyenler tarafından hazırlanmış özel eğitim ve rehberlik konularını içeren kaynak çalışmaları yapılmalı ve dağıtılmalıdır.
- 11- Milli Eğitim Bakanlığındaki hizmet içi eğitim müfredatı revize edilerek sürekli denetlenmelidir.
- 12- Ders kitapları ve ilgili müfredatın engellilik konusunda taranarak hali hazırdaki bilgiler gözden geçirilmeli ve gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- 13- OSB'li bireylerle normal gelişim gösteren bireylerin etkileşime girdiği etkinlikler düzenlenmelidir. (Bütünleştirme çalışmaları)
- 14- Otizm eylem planı kapsamında il koordinasyon kurullarına verilmiş olan görevlerin yerine getirilmesi konusunda hangi noktada bulunduğu tespit edilmeli, aksaklıklar giderilmeli ve çalışmalar hızlandırılmalıdır.

- 15- Bu komisyonlar sorunlar konusunda TOM üyelerinden dilekçe kabul ederek il bazında çözüm merkezi haline getirilmelidir.
- 16- Broşürler, yürüyüşler ile yaratılmaya çalışılan farkındalık faaliyetlerinden ziyade, kamu spotları, diziler, tiyatro oyunları vb. farkındalık çalışmalarının daha etkin olduğu görülmüştür. Farkındalık çalışmaları yapılırken bunlar dikkate alınmalıdır.

EKSEN B. ERKEN TANI, TANI, TEDAVİ VE MÜDAHALE ZİNCİRİNİN KURULMASI

- 1- Türkiye genelinde OSB'nin erken tanı amaçlı değerlendirme ve kesin tanı süreci kaliteli, hızlı ve yaygın şekilde sağlanmalı, izleme ve destekleme programları oluşturulmalıdır.
- 2- OSB ile ilgili tarama ve izleme çalışmaları zorunlu hale getirilmelidir.
- 3- Tarama-izleme personeli olarak görev alacak sağlık personeli (özellikle aile hekimi ve ebelerin) OSB değerlendirmesi konusunda eğitim almalıdır. (Sağlık Bakanlığı)
- 4- Erken çocuklukta aşılama dönemi ile eşzamanlı zorunlu OSB taraması yapılmalıdır. (Sağlık Bakanlığı)
- 5- Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülen 'Birinci Basamak Sağlık Hizmetlerinde Çocuk İzleme Programları' kapsamında yürütülen değerlendirme, izleme ve destek sağlama çalışmalarının etkililiği arttırılmalıdır.
- 6- Birinci basamak sağlık merkezlerinde aileyle birlikte çalışan personele (aile hekimi, ebe, hemşire) OSB tarama, izleme ve takip süreçleriyle ilgili eğitim verilmelidir. Bu eğitimler sistematik olarak tekrarlanmalıdır.
- 7- Tarama, izleme ve takip süreçlerinde yer alacak birinci basamak sağlık merkezlerine tanı materyali sağlanmalıdır.
- 8- Tarama sonuçları kayda alınmalı ve bu istatistiki veriler kamuoyuna duyurulmalıdır.
- 9- Sağlık Bakanlığı 'Çocuğun Psikososyal Gelişimini Destekleme Programı'na OSB değerlendirme programı eklenmeli ve söz konusu program (ÇPGD) Aile Hekimliği Uzaktan Eğitim Modülleri'ne entegre edilmeli ve bu uygulama ülke genelinde yaygınlaştırılmalıdır.
- 10- Aile hekimleri için görsellerle desteklenmiş uzaktan eğitim modülleri hazırlanıp yaygınlaştırılmalıdır.
- 11- Aile hekimlerinin ikinci uyum eğitimlerine OSB içeriği eklenmelidir.
- 12- Pozitif performans göstergelerine OSB tarama/izlemeleri eklenmelidir.
- 13- Aile hekimlerinin muayene kıstaslarına OSB tarama/izlemeleri eklenmelidir.
- 14- Merkez modelinin yanı sıra evde inceleme/tarama için mobil çocuk izleme hizmeti oluşturulmalıdır.
- 15- Tanı bilgisinin adrese dayalı sistem üzerinden girişinin yapılarak diğer hizmet sağlayıcı kurumların sistemine entegrasyonu sağlanmalıdır. (e-devlet sisteminin kullanılması önerilebilir)
- 16- OSB taraması sırasında uygulayıcıya yardımcı, riskli durumların tespitinde ve sisteme aktarımında kullanılacak bir dijital uygulama aracı oluşturulmalıdır.
- 17- Hastanelerin çocuk psikiyatrisi, psikiyatri ve gelişimsel pediatri kliniklerinde OSB konusunda kurumsal kapasitenin arttırılması sağlanmalıdır.
- 18- Sağlık Bakanlığı Tıpta Uzmanlık Müfredat Komisyonu aracılığıyla OSB ile ilgili alanlarda standart oluşturulmalıdır.
- 19- Çocuk psikiyatrisi stajı zorunlu hale getirilmelidir.
- 20- Tanılama sürecinde, desteklenmiş eğitime başlamada süre kaybı yaşanmaması için, tek uzman hekim raporuyla, heyet raporu alınana dek eğitime yönelik 3 ay süreyle geçerli olacak geçici rapor sistemi oluşturulmalıdır.

- 21- Özel üniversite hastaneleri engelli sağlık kurulu raporu verebilmeli ve bu raporlar devlet tarafından kabul edilmelidir.
- 22- Sağlık Bakanlığı OSB hizmet içi eğitimleri düzenlemeli ve sertifikasyon programları oluşturmalı, bu programlara katılan ve sertifikasyon alan klinik personelinin performans sisteminde katsayı üzerinden teşvik edilmelidir.
- 23- Üniversite ve araştırma hastaneleri bünyesinde OSB'liler ile ilgili tanı, tedavi ve araştırma merkezleri kurulmalı, kapasiteleri ve sayıları arttırılmalıdır.
- 24- Bünyesinde otizm merkezi olan veya açmaya hazırlanan üniversite hastanelerine devlet tarafından teşvik sağlanmalı, bununla ilgili olarak Sağlık Bakanlığı yönetmeliği oluşturulmalıdır.
- 25- Merkezlerin sürdürülebilirliği ve yapılacak bilimsel çalışmalar için maddi kaynak ve destek sağlanmalıdır.
- 26- Merkezlerle ilgili personel, personel rotasyonu, fiziki şartlar vb. konuları içeren standartlar yönergesi Sağlık Bakanlığınca oluşturulmalıdır.
- 27- Bütüncül ve çok disiplinli, eğitim ve uygulamayı da kapsayan üniversite merkezleri modeli uygulamaya konmalıdır.
- 28- Tanı ile ilgili illerdeki Sağlık Müdürlüğü ve çocuk ve ergen psikiyatrisi birimlerinin bulunduğu kamu hastaneleri, üniversite hastaneleriyle arasında sağlıklı veri akışı gerçekleştirilmelidir. Eğitim ihtiyacıyla ilgili de Milli Eğitim Müdürlükleriyle bağlantılı olunmalıdır. Sistemde kaydı bulunmayan OSB'li bireylerin tespiti konusunda örgün eğitim sürecini tamamlayanlar da dahil yerel belediyelerin kanalıyla muhtarlıkların da desteği alınmalıdır.
- 29- 1. Basamak Sağlık hizmetlerinde görev yapan Aile Hekimi ve hemşirelerin çocuk psikiyatrisi tarafından bilgilendirilmelidir. Aile hekimleri tarafından kullanılan NBYS sisteminde 1 yaş üzeri çocuk izlem formunda 18 ay bebeklerde üç soru ile otizm riskine dikkat çekilmektedir. Bu sisteme göre 18 aydan önce risk görülmemektedir. Oysaki Avrupa standartlarında çok daha erken tanı konulabilmektedir. Bu sebeple 0-1 yaş bebek izlem formunda otizm belirtilerinin yer alması gerekmektedir. OSB riski taşıyan bebeklerin aileleri Toplum Sağlığı Merkezlerinde (TSM) bulunan Değiştirilmiş Erken Çocukluk Dönemi Otizm Tarama Ölçeği (M-CHAT) testi uygulayıcısı psikologlara yönlendirilmelidir. Ancak bu yönlendirme ailelerin inisiyatifine bırakılmadan NBYS sistemi üzerinden yapılmalıdır. TSM'de bebeğe uygulanan M-CHAT testine göre risk bulunan bebeklerin aileleri NBYS sistemi üzerinden çocuk psikiyatristine yönlendirilmelidir. 3 yaşına kadar bebeğin takibi yapılmalıdır. Aile Sağlık Merkezlerinde ailelere yönelik OSB farkındalığı yaratacak dokümanlar bulunmalıdır.
- 30- Çocuk psikiyatrisi tarafından YGB veya OSB tanısı konan çocuğun ailesi tanı koyan hekim tarafından hastanede oluşturulan çocuk gelişimi uzmanı, psikolog ve özel eğitim uzmanının olduğu dayanışma merkezine yönlendirilmelidir. Bu uzmanlar tarafından aileye tedavi yöntemiyle ilgili bilgilendirme yapılmalıdır. Psikologlar kabullenme sürecinde aileye destek olmalıdır.
- 31- Erken tanı sürecinin hızlandırılması için tarama yaklaşımı yerine, erken çocukluk döneminde çocuğun aynı kişi tarafından düzenli aralıklarla izlenmesi, desteklenmesi gelişimsel gecikmelerin ve risklerin erken dönemde fark edilip desteklenmesi için çok önemlidir. Kanıta dayalı, çocuk gelişimini bütüncül olarak değerlendiren Uluslararası Gelişimi İzleme ve Destekleme Rehberi GİDR bu amaç için ülkemizde geliştirilmiştir. Yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.
- 32- 0-6 yaş erken çocukluk çağında özel eğitim saatleri, bu süre vakalara bağlı olarak 8 yaşa kadar uzatılabilir, aylık en az 24 en fazla 80 saat olmalıdır.
- 33- 0-7 yaş arasında tanı alan çocuklara devlet tarafından ödenecek yardımların rehabilitasyon kurumlarına çocuk için yoğun eğitim ücreti olarak ödenmesi, bilimsel

- 34- dayanaklı uygulamalarla kaynaştırma düzeyine gelmesi sağlanmalıdır. Bu sayede özel eğitim sınıflarına ihtiyaç azalacak ve bu eğitimciler tamamlayıcı öğretmenler olarak okullarına devam edecektir. Kaynaştırma düzeyine gelemeyen çocuklar için devlet desteğiyle spor eğitim ücreti olarak her ay 1 asgari ücret ilköğretim 1. Sınıftan itibaren aileye ödenmelidir.
- 35- Erken çocuklukta UDA'nın yanı sıra ilişki temelli bilimsel destekli uygulamalar da yapılmalıdır.

EKSEN C. AİLELERE YÖNELİK HİZMETLERİN GELİŞTİRİLMESİ

- 1- OSB'li çocuğu olan ailelerin bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi, eğitilmesi ve yönlendirilmesi ile ilgili ailelere gerekli sosyal destek sağlanmalıdır.
- 2- Birinci basamak sağlık kuruluşlarında 'Aile Destek Birimleri' kurularak bu birimlerde görevli uzmanlarca ailelere danışmanlık ve izleme hizmeti verilmelidir. Aile destek birimlerinde görevlendirilen personeli tanı sonrası aileye verilecek çözümler üretemediği için aileler iletişime geçememektedir. (Örneğin aileler kendine bağımlı özel gereksinimli çocuğunu gün içerisinde kısa süreli bırakabileceği bir merkeze ihtiyacı olduğunu bildirmesine rağmen böyle bir merkez bulunmadığından soruna çözüm bulunamamaktadır.)
- 3- Madde içinde yararlanıcı (aile) tanımı yapılmalı ve kapsamı çocuğun sorumluluğunu üstlenen olarak genişletilmelidir.
- 4- Gerekli 'sosyal destek' tanımı psiko-sosyal desteği de kapsayacak şekilde uygulamaya konulmalıdır.
- 5- Önceki projelerden gelen geribildirimler değerlendirilmeli, bu projelerdeki tecrübelerle göre planlama yapılmalıdır.
- 6- Aile Destek Birimlerinin yapısı ve uygulanmasıyla ilgili olarak; görev alacak personel psikolog, sosyal hizmet ve çocuk gelişim uzmanları olarak belirlenmeli, birimler ömür boyu ve farklı hizmet gruplarına yönelik takip ilkesiyle çalışmalı, kesin tanı sonrası Sağlık Bakanlığı'ndaki kayıt Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na yönlendirilmeli, Aile Destek Birimi hizmetleri ihtiyaca göre mobil olarak da sunulabilecek hale getirilmelidir.
- 7- Rehberlik ve Araştırma Merkezleri ile tüm özel eğitim kurumlarında ailelere yönelik eğitsel rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin niteliği artırılmalıdır. RAM'lar fiziki kapasite ve nitelikli personel açısından yetersizdir. Bu yüzden eğitim değerlendirme raporları çoğu zaman gerçeği yansıtmamaktadır. Oluşturulacak Otizm Hizmet Merkezlerinde otizm uzmanı RAM birimleri oluşturularak eğitsel değerlendirmeler yapılmalıdır.
- 8- Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki eğitsel tanı testlerinin kullanımı geliştirilmeli ve yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.
- 9- Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans eğitimi müfredatına RAM'larda uygulanan eğitsel tanı testleri eklenmelidir.
- 10- RAM'lardaki Kadro ve Standartlar Yönetmeliği'ni geliştirilerek atama kriterleri diğer alan uzmanlarını da kapsayacak şekilde genişletilmelidir. (eğitim fakültesi dışından yapılacak atamalarla psikolog, fizyoterapist, sosyal hizmet uzmanı, dil ve konuşma uzmanı, ergoterapist, diyetisyen istihdamı)
- 11- Eğitsel değerlendirme süreçlerinde yetkili STK temsilcisinin katılımı sağlanmalıdır. STK temsilcisinin uzmanlığı göz önünde bulundurulmalıdır.
- 12- RAM değerlendirme raporu ile ilgili ihtilaf halinde STK üst yapılarına başvurularak uzman temsilcinin değerlendirme sürecine katılımı sağlanmalıdır.

- 13- RAM'larda görevli personele RAM'larda çalışmaya yönelik özendirici düzenlemeler yaratılmalıdır.
- 14- OSB'li bireylerin ailelerine yönelik yaş dönemlerine uygun kılavuz kitapçıkları hazırlanmalı ve bu kitapların ailelere ulaştırılması zorunlu hale getirilmelidir.
- 15- OSB'li bireylerin ailelerine yönelik bakım, sosyal hizmet ve yardım konularında bilgilendirme yapılmalı, eğitim ve danışmanlık hizmeti verilmesi için illerde Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri ile Sosyal Hizmet Merkezleri bünyesine yeni hizmet birimleri eklenmelidir.
- 16- Danışmanlık hizmeti psikolojik danışmanlığı kapsayacak şekilde genişletilmeli ve buna göre istihdam yapılmalıdır.
- 17- Koordinasyon ve yönlendirmeden sorumlu olacak sosyal hizmet uzmanlarının istihdamı sağlanmalıdır.
- 18- Bu uzmanların kullanacağı idari takip sistemi oluşturulmalı, sosyal inceleme raporunun farklı bakanlık kurumları arasında veri paylaşımını sağlayacak şekilde e-devlet sistemine entegrasyonu sağlanmalıdır.
- 19- Otizm Eylem Planı C3 maddesi kapsamında yapılacak her türlü çalışmada çatı örgüt TOM bünyesindeki STK'lar yer almalıdır.
- 20- Sosyal Hizmet Merkezleri bünyesinde verilen hizmetler ihtiyaca yönelik olarak mobilize edilmelidir.
- 21- Aile hekimliği modeli benzeri sosyal hizmet uzmanı modeli oluşturulmalı, her uzmana belirli sayıda atanacak otizmli bireyin yaşam boyu takibi sosyal hizmet uzmanları tarafından yapılmalıdır. Otizm Hizmet Merkezlerinde de bu konuda bir bilgi bankası oluşturulmalıdır.
- 22- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı web sitesinde ailelere yönelik uzaktan eğitim programı ile web portalı oluşturulmalı ve yayınlar hazırlanmalıdır.
- 23- OSB'li bireylerin ve ailelerinin hizmetlere ulaşılabilirliği için bir acil durum bilgi hattı oluşturulmalıdır.
- 24- Web portalı ve basılı yayınların içerik çalışmasında STK'ların görüşü alınmalıdır.
- 25- Uzaktan aile eğitimi alanında var olan iyi örnekler incelenmelidir.
- 26- OSB tansısı almış bireylerin ailelerinin iş hayatında yer alamaması nedeniyle sosyal güvenlik ve emeklilik hizmetlerinden yararlanamaması sorununun özel bir sosyal güvenlik ve emeklilik programıyla çözüme kavuşturulması gerekmektedir.
- 27- Boşanma oranları çok yüksek olduğu için otizmli çocuğa bakan tek ebeveyne yönelik destekler sağlanmalıdır. Verilen nafaka oranları çocuğun otizmli olduğu göz önünde bulundurulurken düzenlenmelidir.
- 28- Otizmde kullanılan ilaçların yan etkisi, hareketsizlik vb. sebeplerle obezitenin çok yaygın görüldüğü otizmli bireylerin sağlıklı beslenmesi ile ilgili gerekli önlemler alınmalı, diyetisyen desteği aileye verilecek destek hizmetler arasında bulunmalıdır.

EKSEN D. EĞİTSEL DEĞERLENDİRME, ÖZEL EĞİTİM, DESTEK EĞİTİM VE REHABİLİTASYON HİZMETLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

- 1- OSB olan bireylerin ayrımcılığa uğramadan bütünleştirilmiş ortamlarda eğitim görmeleri sağlanmalı ve eğitsel değerlendirilmeleri, özel eğitim, mesleki eğitim, destek eğitim ve rehabilitasyon hizmetleri geliştirilmelidir.
- 2- OSB olan bireylerin özelliklerine ve gereksinimlerine özgü eğitim programları geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. BEP'lerin geliştirilmesiyle ilgili çalışma yapılmalıdır.
- 3- STK'ların TÜBİTAK tarafından hazırlanmakta olan müfredat süreçlerine katılımı sağlanmalıdır.

- 4- OSB'li öğrencilerin Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde eğitim alabileceği eğitim kurumlarının sayısı ile bu kurumlarda verilen destek eğitim hizmetlerinin niteliği ve saati arttırılmalıdır.
- 5- Özel Eğitim Uygulama Okulları'nda OSB dışı gruplar OSB'li öğrencilerle Uygulamalı Davranış Analizi (UDA) temelli eğitim uygulamalarında birlikte çalışmalıdır. UDA genel bir davranışçı modeldir. Güncel bir çözüm olarak düşünülse de her çocuk için uygun olabileceği algısı yerine çocuğun ihtiyaçlarına cevap verecek diğer bilimsel modeller de tespit edilerek uygulanmalıdır. OSB'li bireylerin toplumsal uyum ve kendilerini var edebilmeleri yolunda ruh sağlığı, rehabilitasyon ve eğitim desteği ekseninde düşünülüp bilimsel gelişim programları var edilmelidir.
- 6- Var olan kurumlarda çalışan özel eğitim öğretmenleri UDA konusunda eğitilmeli, yenilenen UDA ve otizm sertifikasyonu yoluyla bu personelin denetimi sağlanmalı, UDA ve diğer bilimsel temelli eğitimler kullanılmalıdır.
- 7- Otizm ve UDA sertifikasyonunu kimlerin verebileceğinin ve sertifikasyon sisteminin tanımı yapılmalı, sertifikasyon programlarında eğitim verecek kişilerin özel eğitim bölümü mensubu akademisyenler olması şartı aranmalıdır.
- 8- Otizm ve UDA sertifikasyonunda uzaktan eğitim ve merkezi sınav sistemi oluşturulmalıdır.
- 9- Özel eğitim sertifikası olan özel eğitim öğretmenine teşvik verilmelidir. Sahada çalışan ve yeterliliği olan öğretmenlerin özlük hakları iyileştirilmelidir.
- 10- Şu anda personel eksiği nedeniyle yan disiplinlerden atanabilen özel eğitim öğretmenlerinin orta vadede eğitim fakültelerinin özel eğitim bölümü mezunlarından oluşması ile ilgili tanım yapılmalıdır.
- 11- Düzenlenen hizmet içi eğitimlerde eğitimin verimliliği için katılımcı sayısında üst limit belirlenmelidir.
- 12- Yaz tatillerinde öğrencilerin kesintiye uğramadan özel eğitim sınıflarında eğitime devam edebilmesinin yolu açılmalı ve bununla ilgili gerekli özlük hakları oluşturulmalıdır.
- 13- Kaynaştırma yoluyla eğitim gören OSB olan öğrencilere gereksinimlerine uygun destek hizmetleri ile bu uygulamaların başarılı yürütülebilmesi için makul uyarlamalar ve eğitim ortamları düzenlemeleri yapılmalıdır.
- 14- BEP kurullarının işlevsel hale getirilmesi, işleyişin mevcut tanımlara uygun devam etmesi sağlanmalıdır.
- 15- Destek eğitimi alınan kurumdaki özel eğitim öğretmenin kaynaştırma okulu ile en az 3 ayda bir öğrencinin durumu ile ilgili toplantı düzenlemesi resmi görevlendirme ile zorunlu hale getirilmelidir.
- 16- Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine aylık +1 saat aile eğitimi ödeneği sağlanmalıdır.
- 17- Kaynaştırma eğitimi alınan okulda destek özel eğitim sunacak öğretmenlerin UDA prensipleri ve otizm konusunda en az temel seviyede eğitime katılmış olmaları şartı aranmalıdır.
- 18- Kaynaştırma eğitimi alınan okulda destek özel eğitim sunacak öğretmenlerin ihtiyaç halinde sınıf içi destek verebilmesiyle ilgili düzenleme yapılmalı ve uygulanması sağlanmalıdır.
- 19- Kaynaştırma eğitimi sürecinde BEP planında ihtiyacı tespit edilen öğrenciye destek eğitimi verilmesi zorunlu hale getirilmelidir.
- 20- Yardımcı destek personeli ilgili düzenlemeler (maliyet, sertifikasyon, gölge öğretmenlik için meslek liselerinde mesleki beceri stajı uygulaması, staj koordinatörünün çocuk gelişimi ve özel eğitim öğretmeni olma şartının getirilmesi) yapılmalıdır.

- 21- Yardımcı destek personelinin kaynaştırma sınıfına girişi zorunlu hale getirilmelidir.
- 22- Kaynaştırma öğrencisi olan öğretmenin %25 ek ders ücretinden yararlanması sağlanmalıdır.
- 23- Hizmet içi seminer çalışmalarında özel eğitim öğretim yöntemleri verilmelidir.
- 24- Kaynaştırma öğrencisi bulunan her okulda sayıya bakılmaksızın rehber öğretmen ve/veya özel eğitim öğretmenin kayıt kabul yarası gereği istihdamı sağlanmalıdır.
- 25- OSB olan bireyler konusunda örgün eğitim kurumları ile rehberlik ve araştırma merkezlerinin insan kaynağı ve fiziki kapasitesi güçlendirilmelidir.
- 26- RAM'larda uygulanacak eğitsel değerlendirme sisteminin OEP C2 maddesine verilen öneriler içinde belirtildiği üzere geliştirilmesi, değerlendirme kriterinin ve modelinin güncellenmesi ve yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.
- 27- Açılan özel eğitim sınıflarının fiziki, materyal ve insan kaynağı ihtiyacının karşılandıktan sonra faaliyete geçmesi sağlanmalıdır.
- 28- Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans eğitimi müfredatına, OSB'li bireyleri erken tanı ve eğitimi konusunda daha detaylı ders programları konulmalı.
- 29- Okullara gerekse özel eğitim sınıflarındaki öğrencilerin gelişimlerini takip edebilecek bir özel eğitim öğretmeni atanmalıdır.
- 30- RAM fiziki ortam yükümlülüklerinin gözden geçirilmeli, eğitsel değerlendirme ile ilgili materyal desteği sağlanmalıdır.
- 31- RAM özel eğitim personelinin özel eğitim lisans mezunu olma şartı getirilmelidir.
- 32- OSB olan çocukların eğitimini sağlamaya yönelik olarak erken çocukluk dönemi eğitimcisi yetiştirilmelidir.
- 33- 0-3 yaş döneminde (erken çocukluk dönemi) aile eğitimi ve ev eğitiminin eğitim programına entegre edilerek özel eğitimcinin bu sürece dahil edilmesi sağlanmalıdır.
- 34- Ev merkezli destek özel eğitime devletin ödenek aktarımı sağlanmalıdır.
- 35- Bu alanda çalışacak personele erken çocukluk özel eğitiminde uzmanlaşmış eğitimci sertifikasyonu zorunlu hale getirilmelidir.
- 36- OSB olan bireylere hizmet veren özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde sunulan eğitim hizmetlerinin niteliği arttırılmalı ve söz konusu merkezlerin etkin bir biçimde denetlenmesi sağlanmalıdır.
- 37- Özel eğitim destek eğitimine ayrılan ödeneği bireyin yaşı ve ihtiyacına göre 24 ila 80 saatlik seans ücretini kapsayacak şekilde arttırılmalıdır. Destek eğitim sürecinde özel okullarda uygulanan %3 kontenjan durumu kaldırılmalı ve bu kaynak 0-6 yaş erken dönem destek eğitim sayısının arttırılmasına kaynak olarak aktarılmalıdır.
- 38- Destek eğitim programlarına aile ve bireylere yönelik verilen hizmetlerin çeşitlendirilmesi için arttırılan seanslara ilgi ve ihtiyaç doğrultusunda dil ve konuşma terapisi başta olmak üzere müzik, sanat, spor alanlarında yeni programlar geliştirilerek eklenmelidir. Bu alanlarda yeterliliği olan öğretmenlerin istihdamını kolaylaştıracak yetkilerin düzenlenmesi sağlanmalıdır.
- 39- Destek eğitim hizmeti veren özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlarında toplam kalite yönetimi şartları oluşturulmalıdır.
- 40- İzleme ve değerlendirme yöntemleri belirlenmelidir.
- 41- Eğitimci eğitim ve değerlendirme protokolü oluşturulmalıdır.
- 42- MEB tarafından yapılan denetim sürecine ek olarak devlet tarafından belirlenen toplam kalite değerlendirmesini uygulayacak olan dış denetçinin MEB teftişiyle eşzamanlı olarak kurumları değerlendirmesi gerçekleştirilmelidir.
- 43- Aile ve personel memnuniyeti ölçekleri oluşturulmalıdır.
- 44- Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinin branşlaşmasının önü açılmalı ve desteklenmelidir.

- 45- Otizm eğitim ve bakım merkezlerinde eğitsel uygulamalar yapan kuruluşların verdiği hizmetin standartları ve bu standartlara uyulup uyulmadığı bağımsız denetim kurumlarınca denetlenmeli ve bu kurumlarda TOM bünyesindeki STK'lar da yer almalıdır.
- 46- MEB'e bağlı kurumlarda özel gereksinim gösteren bireylere verilen eğitimin yetersiz olduğu yerlerde STK'lar, kanıt temelli bilimsel çalışmaya dayalı eğitim kurumları, okullar, rehabilitasyon merkezleri, bakım evleri ve istihdama yönelik eğitim kurumları kurulmalı ve bunun finansının da tamamı devlet tarafından karşılanmalıdır.
- 47- OSB olan öğrencilere yönelik sınıf geçme ve genel değerlendirme sistemi kaynaştırma uygulamalarına uygun olarak yürütülmeli, bu konuda alternatif değerlendirme sistemleri hayata geçirilmelidir.
- 48- OSB'li öğrencinin sınav içeriği BEP'teki uygulama doğrultusunda belirlenmelidir.
- 49- OSB olan öğrencilerden uygun olanların güzel sanatlar ve spor liselerinde kaynaştırma uygulamasından yararlanması sağlanmalı, yetenek sınavları OSB olan bireylerin özelliklerine uygun hale getirilmeli ve bu okulların müfredatları geliştirilmelidir.
- 50- Çeşitli sanat ve spor dallarında yetenekli olan ve yükseköğrenim görebilecek OSB olan bireylerin yükseköğrenim kurumlarına kabulü konusunda tabii oldukları değerlendirme sistemine ilişkin yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- 51- YGS (KPSS ve TEOG için de geçerli olmak kaydıyla) öncesi talep edildiğinde bireyin özel ihtiyaçlarıyla ilgili bilgi aktarımının yapılabilmesi için aile/psikolog/özel eğitimcinin sınav gözetmeni ile sınav öncesi görüşebilmesi sağlanmalıdır.
- 52- OEP'nin bu madde ile ilgili uygun gördüğü kapsam meslek liselerini de kapsayacak şekilde genişletilmelidir.
- 53- Sanat ve spor yüksekokullarına başvuruda akademik baraj sınavı (YGS) zorunluluğu kalkmalı, yetenek sınavı ile alım yeterli görülmelidir.
- 54- Lise ve yükseköğrenim kontenjanları engel grupları ve beceri seviyelerine göre düzenlenmelidir.
- 55- Meslek lisesinden mezun olan OSB'li bireyin ön lisans programlarına sınavsız geçişi sağlanmalıdır.
- 56- Yaygın eğitim kapsamında halk eğitim bünyelerinde derslere katılan 23 yaş üstü örgün eğitim dışında kalan gençlere yönelik kapsayıcı ve dahil edici modüller yazılmalı ve sayıları artırılmalıdır. Modül içerikleri ders işleniş biçimi devamsızlık ölçme değerlendirme gibi hususlar yeniden ele alınıp OSB ekseninde değerlendirilmelidir.
- 57- Örgün eğitim dışına çıkmış OSB'li bireylerin devam eden eğitimlerinden sorumlu öğretmen ve yöneticilerin mesleki eğitim ve hizmet içi eğitimlerle OSB konusunda bilgilendirilmesi yapılmalı bu konudaki mevcut insan kaynağının niteliği artırılmalıdır.
- 58- Okul yaşına kadar yoğun eğitim alan çocuğun yaşatlarını yakalayabilmesi için tam zamanlı kaynaştırmaya gitmesi durumunda ihtiyaca göre özel eğitim kurumlarından aldığı destek eğitim saatleri kademeli olarak azaltılabilmelidir.
- 59- Kaynaştırmaya gidemeyecek çocuklar için özel eğitim ve uygulama okulları mutlaka özelleştirilmeli, devlet çocuk başına harcadığı maliyeti özelleştirdiği okullara ödemeli ya da bu işi doğru yapan kurumlardan STK'lara öncelik vererek hizmet almalıdır. Böylece rekabet ortamında kalite artacaktır. Bu kurumların denetimi devletin yanı sıra kar amacı gütmeyen STK'larca da yapılmalıdır.
- 60- Tüm bu evrelerde aileye gerektiğinde yardımcı destek personeli desteği verilmelidir.
- 61- Özel eğitim müfettişlerinin yüksek lisans mezunu, özel eğitim alanından olması, özel eğitim uygulama becerilerini gösteren yeterlilik belgesi olanların rehabilitasyon kurumlarındaki öğrencilerin gelişimini takip edebilecek, değerlendirecek düzeyde olması ve denetlemeye gittiği kurumlarda eğitimcilere yaptırdığı uygulamaları raporlayacak durumda olması gerekmektedir. MEB Eğitim Müfettişleri

- 62- Yönetmeliğinde özel eğitim müfettişlerinin sorumluluklarına dair ayrı bir yönetmeliğe ihtiyaç bulunmaktadır.
- 63- Özel eğitim ve kaynaştırma sınıflarındaki eğitimciler için RAM bünyesinde danışmanlık verecek ve destek eğitim sürecini takip edecek bir personel görevlendirilmeli, bu personel özel eğitimciler arasından seçilmelidir.
- 64- Atanarak ilk göreve başlayan özel eğitim öğretmeni 1 yıl stajyer öğretmen olarak görev yapmaktadır. 1 yılı tamamlayan stajyer özel eğitim öğretmenin yılsonunda girdiği sınav mevzuat ve yönetmelik soruları içeriyor. Mesleki yeterlilik ve uzmanlıkları mevcut sistemde değerlendirilememektedir. Ailelerden stajyer öğretmenle ilgili memnuniyet anketi alınmalıdır. Birlikte görev yaptığı asil öğretmenden performans değerlendirmesi istenmelidir. Sınavda mesleki yeterlilikle ilgili uygulama becerilerinin değerlendirilmesi sonrası asalet tasdik olmalıdır. (Md. 657)
- 65- Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenci tanımı özel eğitim sınıfı öğrencileri ile kısıtlı kalmaktadır, resmi okullarda kaynaştırmaya giden öğrencilerin ve rehabilitasyonlardan destek eğitimi alan bu öğrencilerin servis hizmetinden yararlanması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- 66- 2. Kademe okullarındaki rehber öğretmenlerin kaynaştırma öğrencileri için öğrencinin güven çemberi oluşturma, karşılama, sınıf ve veli bilgilendirme konularında görev ve sorumluk alması gerekmektedir.
- 67- Aile ve çocuğa ergenlik, istismardan korunma konuları hakkında eğitim ve bireyi takip desteği verilmelidir. Çocuk İzlem Merkezleriyle istismara, taciz ve tecavüze uğrayan aileye destek, ifade kolaylığı için sivil toplumla işbirliği yapılmalıdır, soruşturma ve mahkeme aşamalarında otizmli bireyin ifade gerekliliği halinde görüşme mutlaka otizm konusunda ilgili uzman psikolog tarafından yapılmalıdır.

EKSEN E. İSTİHDAM SÜREÇLERİ VE ÇALIŞMA HAYATI

- 1- OSB olan bireylerin istihdamları sağlanmalı ve çalışma hayatı ile ilgili düzenlemeler yapılmalıdır.
- 2- Korumalı işyeri şeklindeki istihdam modeli yerine reel iş ortamlarında iş danışmanlarından destek alan özel gereksinimli bireylerin istihdamına yönelik personel kavramı geliştirilerek mevzuata eklenmeli ve bu personelin ücretleri devlet tarafından karşılanmalı, o kurumlar da teşviklerle desteklenmelidir. Alandaki başarılı örnekler değerlendirilerek yaygınlaştırılmalıdır. Engelli dostu işyeri standartları belirlenerek her yıl başarılı kurumlar ödüllendirilmelidir.
- 3- İŞKUR bünyesinde istihdam edilen iş ve meslek danışmanlarının kuruma kayıtlı iş arayan OSB olan bireylere yönelik mesleki danışmanlık hizmetlerinin etkinliği arttırılmalıdır.
- 4- Korumalı işyerinde çalışan OSB'li personellere iş koşulları temin edilmelidir.
- 5- OSB'li bireyin çalıştığı kurumdaki iş arkadaşlarının ve diğer çalışanların eğitimi sağlanmalıdır.
- 6- İş arayan OSB'li bireyler için İŞKUR tarafından meslek analizi yapıp, meslek fırsatları araştırılmalıdır.
- 7- Her bireye özel "Bireyselleştirilmiş İstihdam Planı" hazırlanmalıdır.
- 8- Bireyselleştirilmiş İstihdam Planı her otizmli bireyin birbirinden farklı olması durumuna istinaden çeşitlilik ilkesi gereğince hazırlanmalıdır.
- 9- Mesleki yönlendirme yoluyla günlük yaşam eğitiminin mesleğe dönüşebilirliği tespit edilmelidir. (örnek: erken yaşta mutfakta çalışmaya ilgi gösteren bir OSB'linin yeme-içme alanında bir mesleğe yönlendirilmesi)

- 10- Çalışma Bakanlığı, İŞKUR verilerinin niteliksel ve niceliksel verileri tespit edilmelidir.
- 11- Zorunluluğu olmamasına rağmen engelli çalıştıran kurumlara avantaj sağlanmalıdır.
- 12- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından sağlanan servis hizmetinin benzeri bir uygulamayla engelli personel servisi ve gerektiğinde diğer işyeri servis hizmetleri Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı veya Çalışma Bakanlığı tarafından sağlanmalıdır.
- 13- İş meslek danışmanları OSB ve özel eğitim konularında bilgilendirilmelidir.
- 14- İŞKUR'dan gelen iş ilanı mesajlarında iş kriterleri belirlenmelidir.
- 15- Kayıt sırasında doldurulan formların hazırlanmasında STK ve Sağlık Bakanlığı görüşleri alınmalıdır.
- 16- İŞKUR'da yoğunluğa sebebiyet vermemek için "bireysel randevu sistemi" oluşturulmalıdır.
- 17- Özel ve resmi kurumlarda çalışacak OSB'li bireyler için memur ve hizmetli kadrolarının iş tanımları açık bir şekilde yapılmalıdır.
- 18- EKPSS'de otizm ayrı bir engel durumu olarak değerlendirmeye alınmalıdır.
- 19- OSB'li bireylere yönelik uygulama merkezlerinde mesleki eğitimin niteliği artırılmalıdır. Meslek dersi öğretmeni yetiştiren Yüksek Öğretim Kurumlarında Özel eğitim dersi muhakkak okutulmalı, bir dönem özel eğitim uygulama okullarında staj uygulaması yapma zorunluluğu getirilmelidir.
- 20- Yükseköğretim kurumlarında özel eğitim bölümü olan üniversiteler engelli iş koçu yetiştirme programları açmalıdır. İSMEK hayat boyu öğrenme kurumlarında yardımcı iş koçu programlarının açılması teşvik edilmelidir.

EKSEN F. SOSYAL HİZMET, SOSYAL YARDIM VE TOPLUMSAL YAŞAMA KATILIM

- 1- OSB olan bireylerin ve ailelerinin; sosyal güvenlik, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerden daha etkin biçimde yararlanması ve toplumsal yaşama tam katılımları sağlanmalıdır.
- 2- OSB olan bireyler için gündüzlü ve kısa süreli bakım ve rehabilitasyon hizmetleri geliştirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.
- 3- Personel, kaynak ve ilgili yasalar yetersizlikleri giderecek şekilde hazırlanmalıdır.
- 4- Halk eğitim merkezi personelinin potansiyelleri değerlendirilmeli ve halk eğitim merkezlerinde kullanılan eğitim modülleri OSB'li bireylerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmelidir.
- 5- Çalışma, Aile ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının belirleyeceği standartlarla otizm özelinde çözüm üretilmesiyle ilgili kriterler belirlenmelidir.
- 6- Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı yaz/kış gençlik kamplarındaki kamp liderleri ve diğer sorumlular otizm konusunda eğitilmeli, kamplara katılımda otizm engeli ve diğer engel gruplarına öncelik verilmelidir.
- 7- Bakım elemanları ve destek personeli sertifikalandırılmalıdır.
- 8- Yerel belediyeler bakım hizmetleri konusunda harekete geçirilmeli, belediye hizmetleri aktive edilmelidir.
- 9- Rehabilitasyon merkezlerindeki personelin eğitimine yönelik web tabanlı eğitim modülleri hazırlanmalıdır.
- 10- Bakım hizmetleri STK'lar tarafından incelemeye açık hale getirilmelidir. (akreditasyonlu STK standartları belirlenerek inceleme denetim yapacak STK'lar oluşturulmalıdır.)
- 11- Uzun vadeli olarak özel bakım merkezleri dahil olmak üzere çalışan bakım personelinin öncelikli olarak ön lisans mezunu olma şartı getirilmelidir.

- 12- Gündüzlü bakım haricinde, sürekli bakım ihtiyacı olan ve yalnızlaşmış OSB'li bireylere özel, özel ya da devlete ait sürekli bakım merkezleri oluşturulmalıdır. Bu konuda yerel yönetimlerin görev üstlenmesi sağlanmalıdır.
- 13- Yerelin özelliklerine uygun rehabilitasyon hizmetleri incelenmeli ve teşvik edilmelidir.
- 14- OSB olan bireyler için evde destek hizmetlerinin çeşitlendirilmesi sağlanmalıdır.
- 15- Bakımla yükümlü kişinin yetersiz kaldığı noktalarda destek hizmeti bu kişinin ihtiyacına cevap verecek şekilde oluşturulmalıdır.
- 16- Özel koşul gereksinimi olan otizmli bireylerin günlük yaşamında destek alabileceği birimler oluşturulmalıdır.
- 17- Acil durum hat sistemi uygulamaya koyulmalıdır.
- 18- Evde bakım hizmetinden yararlanan OSB olan bireylere yönelik bakım hizmetlerinin niteliği artırılmalıdır.
- 19- Bireyin bakımını sağlayan kişinin periyodik olarak eğitimden geçmesi ile ilgili düzenlemeler yapılmalıdır.
- 20- Evde bakım hizmeti ile ilgili denetimler mali boyutta kalmayıp, gelişim ve iyi hal denetimleri sürekli hale getirilmelidir.
- 21- Anne babanın veya engelliden sorumlu kişinin istihdamdan çekilmesi sebebiyle evde bakım kriterleri gider üzerinden değerlendirilip engelli maaşı kapsamında gelir kaybı tazminatı sağlanmalıdır.
- 22- Her aileye ihtiyacı doğrultusunda özel durumlar için (hastalık, cenaze, düğün vs) kısa süreli bakım hizmetleri sağlanmalıdır.
- 23- Yerel yönetimlerin otizmli bireyler için ihtiyaç duyulan gündüzlü ve yatılı bakım merkezleri açmaları yasal bir zorunluluk haline getirilmelidir.
- 24- Yerel yönetimlerin bölgelerindeki otizmli bireylerin sayılarını tespit etmesi ve takip etmesi için sosyal hizmet birimleri oluşturulmalı, muhtarlıklarla birlikte bölgelerinde bulunan STK'ların da katılımı ile otizmli bireylerin doğru yönlendirilmeleri sağlanmalıdır. Belediyeler STK'ların otizm ile ilgili faaliyetlerini desteklemelidir. (Örnek Bartın, Konya Selçuklu Belediyeleri)
- 25- Otizmli bireylerin ve sürekli bakıma muhtaç çocuğu olan anne veya baba ile düzenli bakımını yapmakla yükümlü olan kişilerin erken emeklilikten yararlandırılması sağlanmalıdır.
- 26- Mevcut durumda kız çocukları emeklilik sonrasında kendi maaşını ya da annesinin maaşını tercih edebiliyor hatta ayrı kurumlardaysa her iki maaşı alabiliyor, kız erkek ayrımı olmadan otizmli bireyler ile ilgili olarak da bu durum değerlendirilmeli ve ona göre düzenleme yapılmalıdır.
- 27- Avantaj uygulanan OSB'li birey ailesi için emekliliğin ilgili itibar tarihi tanı tarihinden başlatılmalıdır.
- 28- Yurt dışında tanı alan TC vatandaşları için emeklilik tarihinin aldıkları raporların tarihinden itibaren geçerli olması kriteri eklenmelidir.
- 29- İlgili maddede yer alan "anne veya baba" ibaresi "anne ve baba veya bakmakla yükümlü olan kişiler" olarak düzeltilmelidir.
- 30- Kısmi zamanlı çalışmalarla ilgili erken çocukluk döneminde geçerli olan düzenlemeler talep olduğu takdirde yaş kistası gözetmeden engelli çocukları olan velileri içermelidir.
- 31- Memurun bakmakla yükümlü olduğu, Engellilik Ölçütü ve Engellilere Verilecek Sağlık Raporları Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre alınan sağlık raporu ile ağır engelli olduğu belgelendirilen yakını bulunanlara günde iki saat bakım izni verilmelidir.
- 32- OSB'li çocuğa sahip olan kamu görevlisi anne ve babanın tayin taleplerine yönelik kolaylaştırıcı mevzuat düzenlemesi yapılmalıdır.

- 33- Özel Eğitim Değerlendirme Kurul Raporu bulunan ve çocuğunun özel eğitim kurumunda kayıtlı bulunduğunu belgelendiren memurlara, çocuğun eğitim planı göz önünde bulundurularak günde iki saat eğitim izni verilmelidir.
- 34- OSB olan bireye sahip ailelerin çocuklarını bırakabilecekleri gündüzlü ve kısa süreli bakım merkezlerinin ilgili kişilerce oluşturulması ailelerin üzerindeki yükü azaltacaktır. Ailelerin toplumsal yaşama katılması maddi ve manevi olarak yüklerini hafifletecektir. Gündüzlü ve yatılı merkezlerin mesleki ve sosyal eğitim yaşam merkezi olarak 81 ilde, o ilin yerel dinamiklerinin kullanılarak acil açılması ve bu merkezlerin karar mekanizmasında ve denetiminde mutlaka STK'ların bulunması sağlanmalıdır.
- 35- Yönetmelik ya da kanunlarda değişiklik yapılarak başta otizm engeli olmak üzere tüm engellilik ile ilgili hizmetlerde yerel yönetimlere doğrudan sorumluluk verilmelidir. Bu hizmetlerin gerçekleştirilmesinde merkezi yönetimin de destek ve katkı vermesi sağlanmalıdır.
- 36- Özel Eğitim Uygulama Okulundan 23 yaşını bitirip mezun edilen özel gereksinimli ve OSB'li bireylere yönelik illerde Engelli Halk Eğitim Merkezleri binaları yerel belediyeler tarafından oluşturulmalıdır. Bu kurs merkezlerine sürekli devamın sağlanabilmesi için Halk Eğitim merkezi modüllerinin otizmlili çocuklara göre yeniden güncellenmesi gerekmektedir. Aynı zamanda nitelikli meslek elemanları, kurs eğitmenleri yetiştirilerek istihdam edilmelidir.

SONUÇ

- Otizmli bireylerin insan hak ve onuruna uygun bir yaşam sürmesi için Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'nde var olan haklar hayata geçirilmelidir.
- Otizm Eylem Planı İl İzleme ve Denetleme Kurulları işlevsel hale gelmelidir.
- Bakanlıklar, ilgili devlet kurumları arasındaki koordinasyon konusundaki sorunlar giderilmelidir.
- Otizmli ailelerin üstlendiği ağır yükümlülükleri hafifletecek sosyal destekler ilgili kanun ve yönetmeliklerde gereken düzenlemeler yapılarak arttırılmalıdır.
- Engellere yönelik eğitim ve rehabilitasyon hizmetinin hizmeti alanın engel oranına ve ailesinin veya engellinin gelir durumuna bakılmaksızın ücretsiz olması ve ailelerden her ne ad altında olursa olsun nafaka veya eğitim ücreti gibi adlar altında ücret talep edilmemesi gerekir. Anayasamız ve tarafı olduğumuz Uluslararası Engelli Hakları Sözleşmesi gereğince devletin asli vazifelerinden olduğu üzere erken çocukluk dönemi öncelikli olmak üzere otizmli bireylerin özel eğitim destek saatleri ivedilikle arttırılmalı ve eğitim sürecinin başarısının ölçülmesi ile destek süresi belirlenmelidir.
- İlgili Bakanlıklarla aileler arasındaki davalar çözüm üreten ve otizm Eylem Planının ruhuna uygun bir yaklaşımla oluşturulacak bir uzman komisyon vasıtasıyla vaka analizi yapılarak incelenmeli uygun olanlardan feragat edilmeli ve bir başlangıç oluşturulmalıdır.
- Erken tanı için tarama yerine izleme yapılmalı ve **“Uluslararası Gelişimi İzleme ve Destekleme Rehberi (GİDR)”** uygulanmalı.
- Erken çocukluk ve erken müdahalenin önemine binaen öncelikle 0-3 yaş dönemine ve müdahalede 6 yaş, örgün eğitim başlangıcına dek olan döneme yoğunlaşılması gerekmektedir.
- Örgün eğitim kurumlarında bütünleştirme eğitimine devam edemeyen otizmli bireylerin devam ettiği özel eğitim ve uygulama okulları acilen uzman personel ile işlevsel hale getirilmeli, uzman olmayan personel eğitimde görev almamalı, öncelik STK'ların olmak üzere özel sektörün benzer kurumları oluşturması ve sürdürebilmesi teşvik edilmelidir.
- Otizmli bireye ve ailesine kendi yaşadığı bölgede hizmet verilmelidir. Her çocuk mahallesindeki okula gidebilmelidir. Bunu sağlamak için gerekli yeni bütünleştirme düzenlemeleri yapılmalıdır.
- Kurumsal kayıtlarda ayrıştırılmış tanı bazlı veri tutulmamaktadır. Her bakanlığın tanı bazlı veri tutmasını sağlayacak bilgi teknolojilerini geliştirmeleri gerekmektedir.
- Her otizmli için kendisine tanı konulduğu andan itibaren dosyalar oluşturulmalıdır. Bu dosyalarda tıbbi destekler, alınan eğitimler, terapiler vb. bilgiler yer almalıdır.
- Başta otizm engeli olmak üzere engelli hizmetlerinin yerel yönetimlerce gerçekleştirilmesi mevzuat düzenlemeleriyle zorunlu hale getirilmeli, STK yerel yönetim işbirliği sağlanmalıdır.
- Yerel yönetim, STK ve devlet işbirliğiyle her ilde, otizm hizmet merkezleri, gündüzlü bakım merkezleri ve yatılı bakım merkezleri oluşturulmalıdır. Bu konuda raporda EK 1-2-3'de belirtilen pilot örnek uygulamalar (Otizm Hizmet Merkezi, Otizm Yaşam Köyü, Engelsiz Kamp) seçilecek pilot illerden başlayarak acilen hayata geçirilmeli, uygulama süreçleri izlenerek geliştirilerek yaygınlaştırılmalıdır.
- Otizmli bireylerin eğitime, sosyal yaşama ve istihdama katılımı desteklenmelidir. Kar amacı gütmeyen STK'lar tarafından gerçekleştirilen başarılı faaliyetler ve projeler ilgili kamu kurumlarınca yerinde incelenmeli ve otizm konusunda yapılacak planlamalarda iyi çalışmalar olarak örnek alınmalıdır.
- Denetimler devlet, yerel yönetim ve uzman sivil toplum örgütleri tarafından birlikte yapılmalıdır. Denetim yapılarındaki uzmanlıklar ve standartlar belirlenmelidir.
- Yerel yönetimler tarafından il ve ilçeler kapsamında otizme yönelik yapılan başarılı çalışmalar tespit edilmeli ve tüm yerel yönetimlere örnek olarak gösterilerek mevzuatta gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

EK1 - OTİZM ERKEN MÜDAHALE TEMEL EĞİTİM TAKİP VE HİZMET MERKEZİ

Proje Tanımı Ve Amacı:

Otizm Erken Müdahale Temel Eğitim Takip Ve Hizmet Merkezleri Projesi (Otizm Hizmet Merkezleri OHM olarak geçecektir.) Otizm Eylem planı çerçevesinde OHM'nin pilot uygulamalarının seçilecek illerden başlatılması, takiben tüm Türkiye'de il merkezlerinde yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Bünyesinde;

1. 0-6 yaş aralığındaki otizm tanısı almış çocuklara hizmet verecek Otizm Temel Eğitim Okulu
2. Her yaş grubundan OSB'li bireye, ailelerine, eğitim ve bakım sorumlularına hizmet verecek bir sosyal hizmet merkezi
3. Uygulamalı davranış analizi (UDA) uygulama ve araştırma sürekli eğitim merkezi
4. Sürekli eğitim merkezi ile birlikte olacak yöredeki üniversitenin ilgili eğitim birimleriyle organize edilecek yüksek lisans ve doktora programlarının verileceği enstitü
5. Sosyal aktivite alanları ve konferans salonu
6. OSB eğitim değerlendirmesinde uzmanlaşmış rehberlik araştırma merkezi birimi ve ihtiyaca göre, Otizm Eylem Planına uygun şekilde oluşturulacak birimler bulunacaktır.

OHM'nin Otizm Eylem Planı'nın uygulamasında pilot proje örneklerinden biri olarak çalışması öngörülmüştür. Otizm Temel Eğitim Okulu, hedeflediği öğrenci sayısı ve sağlayacağı çoklu hizmetler ile geliştirilecek Türkiye'ye has 0-6 yaş otizm erken müdahale eğitim programı, şu anda TÜBİTAK tarafından hazırlanmakta olan Temel Otizm Eğitim Müfredatı'na da uygun olacaktır. Bir model olarak OHM'nin devlet tarafından sağlanacak mekan ve donanım imkanlarıyla ilgili sivil toplum kuruluşlarının oluşturacağı işletmeler tarafından çalıştırılması veya, göreve talip olan uygun STK yoksa teşvik edilen özel sektör girişimleriyle ve bağımsız denetim kurumları aracılığıyla devlet tarafından denetlenerek organize edilmesi önerilmektedir.

Otizm Hizmet Merkezinde ve Temel Eğitim Okulu'nda otizm klinik tanısı alan bireyin kaydı yapılarak, istatistiki bilgi üretilecek ve bu bilginin diğer hizmetlerle entegrasyonu için merkez bünyesinde bulunan sosyal hizmet uzmanları görevlendirilecektir. Sosyal hizmet uzmanları, sorumlu oldukları OSB'li bireyin ve ailesinin eğitim ve rehabilitasyon sürecine katılımını destekleyecek, ihtiyaç halinde sağlanan psikososyal destek, hukuki danışmanlık gibi hizmetlere yönlendirme konusunda danışmanlık sağlayacaklardır. Bu model vaka yönetimi anlayışıyla daha verimli çalışabilecek ve yaygınlaştırılabilecek bir sistemin örneği olacaktır. OSB'li bireyin tanısının alınması ve sosyal hizmet kaydının yapılmasından sonra ihtiyaç duyduğu eğitim seviyesi belirlenecek ve OSB'li birey ve ailesinin eğitim sürecine başlaması sağlanacaktır. OSB'li bireyin takip eden tüm eğitim hayatı boyunca takip ve rehabilitasyon hizmetinin devamı bu ilk eğitim aldığı kurum ve organları tarafından sürekli olarak izlenecek-gerçekleştirilecektir.

Projenin Gereçlendirilmesi:

Otizm Erken Müdahale, Temel Eğitim, Takip ve Hizmet Merkezleri (OHM) pilot projesinde, erken müdahale ve temel eğitim alanlarında aşağıdaki ilkeler ve ihtiyaçlar kapsamında planlama yapılmıştır.

Eğitim Saatleri ve Eğitim İhtiyaçlarına Göre Gruplandırma:

Eksen D- Eğitsel Değerlendirme, zel Eğitim, Destek Eğitim ve Rehabilitasyon Hizmetlerinin Geliştirilmesi kapsamında; Otizm Hizmet Merkezlerinde, mevcut olarak OSB'li bireylere sağlanan aylık 12 saatlik eğitim hizmetinin arttırılarak, hafif eğitim grubu (aylık 24 seans), orta eğitim grubu (aylık 36 seans), yoğun eğitim grubu (aylık 48 seans), tam yoğun eğitim grubu (aylık 80 seans), ve takip ve rehabilitasyon (aylık 18 seans) gruplarından OSB'li bireyin eğitim ihtiyacına göre yerleştirileceği programın sürdürülmesi için devlet tarafından aylık ortalama 40 seans eğitim desteği sağlanması gerekmektedir. OSB'li bireylerin eğitiminde yoğun uygulamaların önemi ve faydası akademik olarak kanıtlanmıştır. 1987 yılında Lovaas tarafından gerçekleştirilen araştırmaya göre; en az 2 yıl boyunca, 50 haftada hafta başına 40 saat erken yoğun davranışsal müdahale eğitimi alan 19 çocuğun 9'unun (%47) ortalama 37 IQ puanı kazanımı elde ettiği ve 7 yaş itibariyle zihinsel ve eğitimsel olarak normal olarak tanımlandığı sonuçları alınmıştır. Buna karşılık yoğun davranışsal müdahale eğitimi almayan kıyaslama grubundaki 39 çocuktan yalnızca 1'inde benzer kazanımlar saptanmıştır. Eğitim saatlerinin artması ve OSB'ye özel geliştirilmiş uygulamalı davranış analizi ve bireyselleştirilmiş davranış müdahalesi tekniklerinin kullanılması daha iyi sonuçlarla doğrudan ilişkilidir.

Eğitim saatleri arasındaki ayrışma, OSB tanısı alan bireyler arasında bozukluğun yol açtığı zorluklar nedeniyle ihtiyaç duyulan desteği düzeyinin derecelendirilmesi sebebiyle olmaktadır. Araştırmalar otizmin, belirtilerin hafiften ağıra değişen bir sürekliliği temsil ettiği bir spektrum Şeklinde düşünülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Tortamış-zkaya, 2013). Amerikan Psikiyatri Birliği Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı'nın güncel beşinci baskısındaki (DSM-5) OSB tanımı, her bireyin sahip olduğu güçlü ve zayıf yanlar göz önünde bulundurulurken derecelendirilmesi yaklaşımına göre yapılmıştır. DSM-5'e göre, OSB'nin Őiddet düzeyi desteğe, önemli miktarda desteğe ve çok önemli miktarda desteğe ihtiyaç duyan bireyler arasında bir ayrım yapılarak  düzeyde değerlendirilmektedir. Buna göre, OSB Őiddet düzeyi; 1 (hafif), 2 (orta) ya da 3 (ağır) olarak belirtilmektedir.

Mevcut sistemde farklı YGB'ye sahip bireylerin bireysel ve grup eğitiminden yararlanıp yararlanamayacağının ve bu bireylere verilen eğitim seanslarının sayısının belirlenmesinde kullanılan kriterlerin güncellenmesi elzemdir. DSM-5 ile belirlenmiş medikal tanı grupları, eğitim gereksinimlerinin belirlenmesinde kılavuz niteliğinde olabilir. Bununla beraber, OSB'li bireyin ihtiyaçlarına uygun uygun hafif, orta, yoğun ve tam yoğun eğitim programlarının seçilmesi için medikal tanının derecesi tek başına yeterli olmayacaktır. Bu derecelendirme, OSB'li bireylerin arasındaki bireysel farklar ve çeşitlilik belki de diğer tüm psikiyatrik bozukluklarda görülenden daha belirgin olduğunu; otizm spektrumundaki bireylere sunulacak müdahale yöntemlerinin bireysel özellikler ve ihtiyaçlar zerine Őekillenmesinin gerekliliğini ortaya koyması bakımından önemlidir. OHM bünyesinde bulunması ngrlen RAM kapsamında, OSB'li bireyin eğitim ihtiyaçlarına göre yönlendirileceği eğitim hizmetinin belirlenmesi mümkün olacaktır.

Birleşik Krallık'taki zel Eğitim İhtiyaçları Desteği (*SEN Support*) uygulaması, OSB'li bireylerin farklı eğitim ihtiyaçlarına göre devlet tarafından sağlanan eğitim desteğinin çeşitlenmesine örnek verilebilir. Okul ortamında hafif desteğe ihtiyacı olan OSB'li bireyler (*Expected School Entitlement* kapsamında), orta düzeyde desteğe ihtiyacı olan OSB'li bireyler (*Delegated School Entitlement* kapsamında) ve yoğun desteğe ihtiyacı olan OSB'li bireyler (*High Needs Funding* kapsamında) için farklı özel eğitim ihtiyaçları destekleri belirlenmiştir ve buna göre devlet tarafından okullara OSB'li öğrencinin girdiği gruba göre farklılaşan eğitim desteği

ödemesi yapılmaktadır. İngiltere özelinde bu uygulama, OSB'li bireyler haricindeki özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için de yürürlüktedir.

İlk kısımda bahsedilen ve OHM'lerde uygulanması önerilen 5 farklı eğitim grubu için (hafif, orta, yoğun, tam yoğun, takip ve rehabilitasyon) gereken seans saati ortalaması olarak aylık 40 saatlik seans eğitim desteği sağlanması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Buna göre, öğrenci başına aylık ortalama 2800 TL'lik bir eğitim harcaması gerekmektedir. Erken müdahale ile beraber, OSB'li bireyin ileriki yaşlardaki eğitim desteği ihtiyacının saat bazında azaltılması mümkün olabilir.

Erken Müdahale:

Erken müdahale aşamasında yoğun eğitimin önemi akademik araştırmalarla desteklenmiştir. 0-6 yaş arası OSB'ye yönelik risk durumu bulunan veya OSB'li veya yaygın gelişim bozukluğu tanısına sahip çocuklarda erken müdahale ve yoğun özel eğitim ile ciddi gelişmeler sağlanabilmekte, kimi vakalarda ise OSB durumunun ortadan kalktığı görülebilmektedir. Küçük yaşta performansı çok iyi olan hafif düzeyde bir öğrenci yoğun eğitimle akranlarını çok kısa bir sürede yakalayabilmektedir. Alanda yapılan birçok akademik çalışma OSB'ye erken müdahalenin önemini ortaya koymaktadır (Lovaas, 1987; McGee, Daly, & Jacobs, 1994; McGee, Morrier, & Daly, 2000; Strain & Cordisco, 1994). Erken müdahale desteği, OSB'li bireyin kısmen veya tamamen bağımsızlaşmasını kolaylaştırmak, ailelerin ve devletin üzerindeki maddi ve manevi yükü azaltmak açısından elzemdir.

OSB'li bireylerin özel ihtiyaçları sebebiyle 0-6 yaş arası otizm temel eğitimi eğitim metotları, eğitim ortamı, insan kaynağı gibi alanlarda diğer engel gruplarının eğitim gereksinimlerinden farklılaşmaktadır. Günümüzde, OSB'li çocukların eğitimlerinde, ilişki temelli yaklaşımları, çocukların gelişimleri çerçevesinde sosyal iletişim ve etkileşim ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik erken eğitim müdahaleleri ön plana çıkarmaya başlamıştır.

Temel eğitim sürecinde bir OSB'li bireyle birebir çalışma yürütecek şekilde eğitime başlanır, bireyin ihtiyaçları ve gelişimine göre sonradan küçük ve büyük grup eğitimleri ile ilerleme sağlanır. Bu nedenle OSB temel eğitimi verecek olan kurumların bu alandaki çoklu ihtiyaçlara yanıt verebilmesi için uzmanlaşmaları gerekmektedir.

Otizm Erken Müdahale, Temel Eğitim, Takip ve Hizmet Merkezleri (OHM) pilot projesinde, takip ve hizmetler alanında aşağıdaki ilkeler ve ihtiyaçlar doğrultusunda planlama yapılmıştır:

Bütünsel Yaklaşım:

OSB'li bireyler ve aileleri tarafından dile getirilen önemli problemlerden biri de OSB'nin yaşam boyu devam eden bir durum olduğu gerçeğinin alanda sağlanan hizmetler nezdinde karşılığını bulamamasıdır. OSB, hatalı olarak çocukluk çağına özgü bir durum olarak anlaşılmakta, ve devamlı takip ve rehabilitasyon desteğinin gerekliliği göz ardı edilmektedir. Bunun aşılması için OSB'li bireylerin erken yaşta alacakları tanının ardından devreye girecek takip birimlerinin güçlendirilmesi gerekmektedir.

İyi bir örnek olarak; Birleşik Krallık'taki yerel otoriteler tarafından yürütülen Eğitim, Sağlık ve Bakım Planlaması (Education, Health, and Care Plan), engelli bireylerin ihtiyaçlarının belirlenip giderilmesi, aile danışmanlığı ve aile içindeki problemlerin azaltılması, engelli bireyin ebeveynine veya bakım sorumlusuna tek bir iletişim kişisi üzerinden düzenli

bilgilendirmenin sağlanması, engelli bireyin ve bakım sağlayıcının karar verme süreçlerine katıldığı planlamaların yapılması ve engelli bireylerin güçlendirilmesinin ön plana alındığı bir uygulamadır.

Bu yaklaşım kapsamında OHM bünyesinde bulunan Sosyal Hizmet Merkezi'nde vaka yönetimi anlayışıyla engelli bireye ve bakım sorumlularına yaşam boyu destek sağlanacaktır.

EK2 - OTİZM TARIMSAL REHABİLİTASYON, KORUMALI İŞYERİ VE YAŞAM KÖYÜ

Proje Tanımı ve Amacı:

Otizm Tarımsal Rehabilitasyon, Korumalı İşyeri Ve Yaşam Köyü projesi (Otizm Yaşam Köyü OYM olarak geçecektir.) otizm Eylem planı çerçevesinde OYM'nin pilot uygulamalarının seçilecek illerden başlatılması takiben Türkiye'de tüm il merkezlerinde yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Bünyesinde;

1. Tarımsal üretim yapılabilecek seralar, bahçeler, işlikler
2. 18 yaş ve üstü için sürekli barınma tesisi (ailesini kaybetmiş tek başına yaşama becerisi olmayan otizimli bireyler için)
3. Geçici barınma tesisi
4. Mutfak atölyesi
5. Revir
6. Eğitim-iş becerisi kazandırma birimi ve Otizm Eylem Planına uygun olarak ihtiyaca göre oluşturulacak birimler bulunacaktır.

Bu projenin amacı Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) ile mücadele eden insanların faydalanması için kente yakın uygun kırsal bir arazide Tarımsal Rehabilitasyon, Korumalı İşyeri ve Yaşam Köyü'nün kurulmasıdır. Merkez, korumalı işyerinde çalışacak otizimli bireylerin ihtiyaç duyabileceği hem kısa hem de uzun dönemli barınma imkanı sağlayacaktır. Bir model olarak OYM'nin devlet tarafından sağlanacak mekan ve donanım imkanlarıyla ilgili sivil toplum kuruluşlarının oluşturacağı işletmeler tarafından çalıştırılması veya göreve talip olan uygun STK yoksa teşvik edilen özel sektör girişimleriyle ve bağımsız denetim kurumları aracılığıyla devlet tarafından denetlenerek organize edilmesi önerilmektedir.

Problemin Tanımı, Proje ve Hedefler:

OSB'li bireylerin bakımı temel olarak ebeveynlerinin üzerindedir. Birçok ebeveyn stres, kaygı, ve akut veya kronik depresyon gibi bozukluklar yaşadıkları zor bir yaşam süreci geçirmektedir. OSB'li çocuk yetiştiren ebeveynlerin sağlık ve yaşam kalitesi aşırı yorgunluk, kötü uyku düzeni ve bozulan fiziksel aktiviteden dolayı belirgin bir şekilde azalmaktadır. Ebeveynlerdeki yorgunluk stres, kaygı, depresyonun yanı sıra ebeveyn olarak kendini yetersiz hissetme ve tatmin olamama durumlarından da kaynaklanmaktadır. Bu fiziksel ve psikolojik yıpranmadan dolayı ebeveynler çocuklarının bakımı için dışarıdan gelecek bir desteğe hayati olarak ihtiyaç duymaktadır. Otizimli çocukların sosyal olarak dışlanmaktan başlayıp istismara kadar birçok riske maruz kalması, ailelerin yaşlandıkça çocuklarının geleceği ile ilgili daha çok endişe etmesine sebep olmaktadır. Ailelerin en çok dile getirdiği kaygı 'Benden sonra ne olacak?' sorusudur.

Yaşam Köyü'nde yer alacak tesislerde otizimli bireylerin her birine banyolu, gerektiğinde destekçisinin de kalabileceği iki yatak bulunan birer oda ve 8 bireye bir ortak alan olan yapılar geliştirilmesi öngörülmüştür.

Ayrıca yapılacak atölyeler yaşam merkezinde konaklayan otizimli bireylerin ihtiyaç, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda meyve ve sebze işleme (konserve ve reçel yapımı gibi) ve paketleme atölyeleri olarak yapılandırılacaktır.

Tesiste en etkin düzeyde hizmet verebilmek için başvuruları ve konaklayacak adayların ihtiyaç ve yeteneklerini değerlendirecek ve bu değerlendirmeler doğrultusunda kişilere özgü günlük programlar hazırlanacaktır. Gölge eğitimciler süpervizörlüğünde konaklayan kişilerin günlük programları ve hedefleri takip edilecektir.

Tarımsal Rehabilitasyon ve Yaşam Merkezi'nde istihdam edilecek personelin seçilmesi, yetiştirilmesi ve rutin mesleki değerlendirilmesi Otizm Eylem Planı'nın otizm alanında profesyonel yetiştirme stratejisi ile örtüşmektedir. Dolayısıyla proje hem yararlanıcılar hem de personelin mesleki gelişimi açısından zengin ve güvenli bir ortam oluşturmayı garantilemektedir.

Projenin Hedefleri:

- Otizimli bireylerin uzun dönem konaklama ihtiyaçlarına cevap verecek kişiye özgü günlük aktiviteler ve tarımsal rehabilitasyon programları ile zenginleştirilmiş modern, güvenli ve rahat bir yaşam tarzı olanağı sunan Yaşam Merkezini kurmak, Korumalı Tarımsal İşyeri bünyesinde istihdamlarını sağlamak.
- Yedi yaş ve üstündeki otizimli bireylerin kısa dönemli kalabilecekleri tesisi kurmak. Böylelikle ailelerin ihtiyaç duydukları zamanlarda (acil durumlar veya kendi özel hayatlarına zaman ayırmak istediklerinde) çocuklarını güven içerisinde profesyonel kişilere emanet edebilecekleri zenginleştirilmiş günlük yaşam aktiviteleri hizmeti sunmak.
- Korumalı İşyerine bünyesinde istihdam edilen otizimli bireylerin gerektiğinde konaklayabileceği, ailelerin 'benden sonra ne olacak?' endişesine son verecek güvenilir ve profesyonel bir yaşam merkezi modeli oluşturmak. Böylece ailelerin otizimli çocuklarının geleceği ile ilgili yaşadıkları endişe ve kaygıları en aza indirip sağlık ve yaşam kalitelerini yükseltmek.

Proje Stratejisi ve Plan

Otizm Eylem Planı'ndaki hedeflerin önemli bir bölümüne örnek çözüm hedefiyle yapılan bu projenin sürdürülebilir işletmesinin sağlanması için gerekli kanun ve yönetmelik düzenlemelerinde devlet kurumlarıyla işbirliği halinde çalışılması hedeflenmiştir.

Projenin Devam Planı

Tarımsal Rehabilitasyon, Korumalı İşyeri ve Yaşam Köyü'nün dört farklı gelir kaynağı olması planlanmaktadır:

Devletin engelli gruplara sağladığı ve sağlayabileceği katkılar,

Tarımsal ürünlerden gelecek olan döner sermaye,

Bağışlar,

Yerel belediyelerin görevlerine istinaden üstlenebileceği giderler.

Otizimli bireyler tarımsal rehabilitasyon merkezinde profesyonellerin süpervizörlüğünde reçel, konserve yapımı, taze veya işlenmiş meyve ve sebzelerin paketlenmesi gibi işlerde çalışarak ekonomik katkı sağlayacaklardır. Tüm ürünler kayda değer bir gelir getirisi sağlayabilmek açısından organik olarak yetiştirilecek, marka geliştirilerek internet ortamında web sitesi aracılığı ile pazarlanacaktır.

Bunların yanında Tarımsal Rehabilitasyon ve Yaşam Merkezi'nin sürdürülebilirliğini, kalkınmasını ve model alınmasını sağlamak hedeflenmiştir.

Fayda görecek gruplar

Yaşam köyünde resmi vasisi bulunmayan, kimsesiz veya ailesinin yaşlanması, fiziksel veya psikolojik açıdan hastalanması veya maddi yetersizlikleri yüzünden günlük yaşamda ihtiyaç duyduğu desteği göremeyen 18 yaş ve üstü otizmli bireylerin uzun dönem konaklama ve rehabilitasyon ihtiyaçları karşılanacaktır.

Ailelerin ihtiyaç duydukları durumlarda 7 yaş ve üstü çocuklarını güven ve huzur içinde bırakabilecekleri uzmanlar eşliğinde eğitim ve günlük yaşam ihtiyaçlarına cevap verecek kısa dönemli konaklama hizmeti verilecektir.

EK-3 OTİZMLİ VE DOWN SENDROMLU BİREYLER TATİL KÖYÜ KAMP PROJESİ

Projenin Tanımı ve Amacı:

Otizmli ve Down Sendromlu Bireyler Tatil Köyü Kamp Projesi (Kısaca Engelsiz Kamp olarak geçecektir.) Otizm Eylem Planı çerçevesinde Engelsiz kamp pilot uygulamalarının seçilecek illerden başlatılması, takiben tüm Türkiye’de il merkezlerinde yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. Bünyesinde;

1. Çadır veya bungalov uygulamalarının yapılabileceği uygun kamp alanı
2. WC, duş vs hijyen birimleri
3. Revir
4. Mutfak
5. Restoran ve cafeler
6. Spor etkinlik düzenlemeleri
7. Eğitim birimleri ve Otizm Eylem Planına uygun şekilde ihtiyaca göre oluşturulacak birimler bulunacaktır.

Projenin Amacı:

Ülkemizdeki engel durumu ve ekonomik imkansızlıklar sebebiyle tatil fırsatı olmayan engelli bireylere ücretsiz tatil imkanı sağlanması ve bunun yanı sıra rehabilitasyon ve eğitim süreçlerine katkıda bulunulmasıdır.

Kente yakın çevrede, mümkünse denize sıfır ve uygun özelliklerde bir arazi üzerine; kar amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşu tarafından işletilecek bir kamp yapılarak engelli bireylerin kullanımına sunulması planlanmaktadır. Kamp projesi ile fiziksel engeli bulunmayan otizmli ve gelişimsel yetersizliği olan ve down sendromlu çocuklara ve yetişkinlere gündüzlü veya yatılı kamp hizmeti sunulması hedeflenmiştir. Proje kapsamında su oyunları, su ile rehabilitasyon ve diğer pekiştirici, terapatik rekreasyon, sosyal ve eğitici etkinliklerin sunulmasına uygun düzenlemeler yapılması ve ilgili sivil toplum kuruluşlarının oluşturacağı işletmeler tarafından çalıştırılması veya göreve talip olan uygun STK yoksa teşvik edilen özel sektör girişimleriyle ve bağımsız denetim kuruluşları aracılığı ile devlet tarafından denetlenerek organize edilmesi öngörülmüştür.

Dünya geneli nüfusun yaklaşık %25’i çevrenin, mekanların, ürünlerin, teknoloji ve hizmetlerin engelliler dahil herkes için uygun olarak tasarlanmamasından etkilenmekte bu da engelli gruplar ve ailelerini yaşamları açısından bir açmaz içine hapsederek yoksunluk ve çaresizliğe mahkum etmektedir.

Özellikle otizm ve gelişim yetersizliği olan çocuk ve yetişkinlerin yetersizliklerinden kaynaklanan nedenlerden ötürü yaşam standartlarının ve ihtiyaç duydukları hizmetin düzenlenmesi özel bir çaba ve dikkat gerektirmektedir. Engelli bireylerin toplumun ayrılmaz

bir parçası olacak şekilde her türlü hizmete eşit erişimlerine ilişkin adımların atılması, erişilebilirlik ve bağımsız yaşam konusunda gelişmelerinin sağlanması bu projenin esas

amacını oluşturmaktadır. Ülkemizde ve uluslararası alanda bu bakış açısı en yüksek düzeyde kabul görmektedir. Engelli bireylerin sağlıklı, yeteneklerine uygun şekilde bağımsız yaşamaları ve yaşam kalitelerini arttırmaları, toplumun onlarla irtibat halindeki ve diğer sağlıklı bireylerinin bilinç ve sorumluluk duygusunu pekiştirmesi, devletin sivil toplum ile birlikte oluşturacağı bu gibi projelerin artması ile mümkün olacaktır.

Projenin Gerekçesi:

Ülkemiz genç nüfusa sahip bir ülkedir. Ülke gençliğimizin daha sağlıklı yetişmesi en önemli konulardan biridir. Normal gelişim gösteren bireyler; aileleri, kendileri veya Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı kamplar vasıtasıyla tatil imkanına erişebilmektedir. Ancak Otizmli ve Down sendromlu bireylerin durumlarına göre yapılandırılmış, düzenlenmiş tesislerin olmaması ve yine tesis çalışanlarının nasıl davranacağı konusunda yetersizlikleri nedeniyle söz konusu engellilerimiz özel ve/veya kamu tesislerinden yararlanamamaktadır. Oysaki durumları nedeniyle engelli bireylerin öncelikle bu haktan faydalanması gerekmektedir.

Aileler fiziki ve yönetsel anlamda engelliliğe göre düzenlenmemiş tesislere gitmekten diğer insanlardan çocuklarının durumu ve davranışları sebebiyle alacakları tepkiden çekinerek gidememektedirler. Kamu tesislerinde yeterli düzenlemeler bulunmayıp, özel sektör karlı görmediği bu alana yatırım yapmamaktadır.

Gelişmiş ülkelere baktığımızda Otizmli ve Down sendromlu bireylere yönelik yapılandırılmış çok sayıda özel kamp olduğunu ve başarılı bir şekilde hizmet verdiğini görmekteyiz. Ülkemizde bu alanda geç kalınmış olsa da Kamu –S.T.K. İşbirliği ile atılacak adımlarla çok daha iyi modellerin ülkemizde yapılabileceğine inanıyoruz. Yabancı ülkelerdeki aynı alanda mücadele eden sivil toplum kuruluşları ile işbirliği geliştirilecek, sağlanacak kamp kontenjanı ile buradan elde edilecek fayda ve gelirler de projenin sürdürülebilirliğine önemli katkı verecektir. Projemiz ülkemizin engellilik alanında çağdaş bilimsel duyarlı uygulamalar yapabilen yönüyle yurt dışındaki algılanmasına olumlu destek sağlayacaktır.

Projenin Hedefleri:

1-01 Mayıs –30 Ekim tarihleri arasında bir haftalık dönemler olmak üzere toplamda 26 dönem kamp düzenlenmesi.

2-Öncelikle dar gelirli ailelerden başlamak üzere her dönemde kamp kapasitesine uygun olarak engelli birey ve ailesinin ücretsiz yararlanması.

3-Yıl boyunca her hafta, okulları ile işbirliği yapılarak, alanda ve yan disiplinlerde eğitim gören üniversite öğrencilerinin (Özel Eğitim-Psikoloji-Çocuk Gelişimi-Engelli Bakımı ve Rehabilitasyon Bölümü vs.) Hizmet içi Eğitimi ve tatil yapması sağlanacaktır. Bu eğitimi alan öğrencilerin kamp sezonu içinde 1 ay kampta görev alması öngörülmüştür. Toplamda her yıl kamp kapasitesine uygun sayıda üniversite öğrencisinin hem otizm ve Down sendromu hakkında hizmet içi eğitimi alması ve tatil yapması daha sonrada 1 ay staj imkanına kavuşması hedeflenmiştir.

4-Bölgede yaşayanlara öncelik verilerek, uzmanlık ve liyakatlerine uygun olarak kampta görev alacak asli personelin istihdamının sağlanması.(aynı anda kamp kapasitesine uygun stajyer üniversite öğrencisi ile birlikte kamp süreci yürütülecektir.)

5-Engelsiz Kampında, kamp sezonu dışında da; eğitim, kurs, seminer, kongreler, STK faaliyetleri ve otizm-down sendromlu engellilerin, kısa süreli konaklama bakım ihtiyaçlarının sağlanması ve buna uygun yapılaşma hedeflenmiştir.

Projenin Faydaları:

- 1-Otizimli ve Down Sendromlu Bireylere Sosyal ve Psikolojik anlamda destek sağlanacaktır.
- 2-Otizimli ve Down Sendromlu Bireylerin ailelerinin kendileri de dinlenme olanağı bulacaktır.
- 3-Kamp süresince planlanan eğitim programları ile hem eğlenerek hem öğrenerek engelli bireylerin gelişimlerine katkıda bulunulacaktır. Özel Eğitimin yanı sıra spor, müzik, kendine yeterlilik konularında faaliyetler gerçekleştirilecektir.
- 4-Kampta görev alacak üniversite öğrencilerinin mesleki gelişimleri artacak, staj ve aynı zamanda tatil imkanı sağlanacaktır.
- 5-Devletimizin engellilik konusunda sosyal devlet anlayışıyla hizmetlerini pekiştirecektir.
- 6-Sağlayacağı çok büyük sosyal fayda ve dolayısıyla ekonomik fayda; rutin bir turizm işletmesinin sağlayabileceği fayda ile kıyaslanamaz ölçüde büyük olacaktır.
- 7-200 kişilik yeni istihdam olanağı ile yöre ve ülke ekonomisine olumlu katkı da sağlanacaktır.
- 8-Her yıl alanda eğitim gören 1800 öğrenci için, büyük bir deneyim, gözlem fırsatını, aynı zamanda tatil yapmalarına da imkan veren bir staj ortamında sağlayacaktır.
- 9-Ülkemizin kültüründe var olan derinde bir arada olma bilinci ve milli birlik ruhunu pekiştirmesi yanında uluslararası alanda da faydalı bir işbirliği ile insanlık ve engelsiz bir dünya için bir arada olma, çözüm üretme, dayanışma bilinci tüm taraflar için gelişecektir.

Projenin Yürütücüsü

Seçilecek yörede faaliyet gösteren ilgili STK (varsa vergi muafiyeti statüsü bulunan ve kar amacı gütmeyen STK).

Projenin Ortakları

Kamu –S.T.K. İşbirliğiyle gerçekleştirilecek projenin Kamu ortakları;

- 1-T.C Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı
- 2-T.C Gençlik ve Spor Bakanlığı
- 3-T.C Milli Eğitim Bakanlığı olup

T.C Sağlık Bakanlığı, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, T.C Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı proje destekçisi bakanlıklardır. Toplu Konut İdaresi ve Yüksek Öğrenim Kurumu, süreçte işbirliği yapılacak alanda çalışan sivil toplum örgütleri, üniversiteler, yüksekokullar destekçi kurumlardır.

Proje Yürütücüsünün Sorumlulukları

Proje yürütücüsü olarak görev alacak STK öncelikle insan kaynaklarını, öz kaynaklarını, bağışçıları, sponsorlarını, protokol yaptığı ve yapacağı kamu ve özel sektör kurumları ile sağlayacağı imkanları koordine ederek tesisleri hazır hale getirecek, ilgili bakanlıklar ile gerekli koordinasyon içerisinde var olan ve yapacağı protokolleri ile çalışmalarını yürütecektir. İlgili STK tesisin otizmli ve Down sendromlu bireylere yönelik olarak projelendirilmesinden başlayarak, görev alacak personelin eğitimi ve yetiştirilmesi, günlük kamp programlarının, eğitim ve aktivite programlarının hazırlanması ve uygulanması, otizmli ve Down sendromlu bireylerin en iyi kamp hizmetini alması için en üstün seviyede işletme görevini gerekli tedbirleri de alarak gerçekleştirecektir. Kamp yabancı ülke sivil toplum kurumlarına sağlanacak kontenjan dışında tamamen ücretsiz olacak katılımcılardan ve refakatçılardan ulaşım, konaklama, yeme içme aktivite, eğitim süreçleri ile ilgili hiçbir şekilde ücret alınmayacaktır. Devletin ilgili kurumlarının var olan kanun ve yönetmeliklerle verebileceği katkılar, yabancı ülke katılımcılarından gelecek katkılar STK'nın sağlayacağı imkanlar ile yatırım ve proje yürütülecektir.

Proje Ortaklarının Sorumlulukları

1-T.C. Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı

Tesiste gerekli olan A.S.P.B. personelinin görevlendirilmesi. Başvuruda bulunan Otizmli ve Down Sendromlu bireylerin mali durumlarının tespiti. Engelli birey başına düşen kamp konaklama maliyetinin bir bölümünün, var olan yasa ve yönetmeliklere uygun olarak karşılanması.

2-T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı:

Tesiste gerekli olan Gençlik ve Spor Bakanlığı personelinin görevlendirilmesi. Engelli birey başına düşen kamp konaklama maliyetinin bir bölümünün var olan yasa ve yönetmeliklere göre karşılanması. Spor faaliyetleri ile ilgili demirbaş, sarf malzemesi vb. giderlerin karşılanması.

3-T.C. Milli Eğitim Bakanlığı:

Tesiste konaklayacak engelli bireylerin eğitim materyallerinin ve sarf malzemelerinin sağlanması. Kamp için başvuruda bulunan öğrencilerin iller bazında R.A.M. larda değerlendirilmesinin yapılması.

Proje Destekçilerinin Sorumlulukları

T.C. Sağlık Bakanlığı:

Tesiste bulunacak revirin tıbbi demirbaş ve sarf malzemelerinin tedarik edilmesi. Doktor ve hemşire görevlendirilmesi.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı:

Tesis için belirlenecek konaklama ve yeme içme ile ilgili gerekli demirbaşların sağlanması. Örnek olarak gerçekleştirilecek projenin ülkemizin diğer bölgelerinde de yapılması için gerekli mevzuat düzenlemesinin yapılması.

T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı:

Kampa katılacak engelli birey ve aileler ile stajyer öğrencilerinin ulaşımının karşılanması

Toplu Konut İdaresi:

Uzun süredir atıl durumda bulunan tesis üzerindeki taşınmazların yenilenmesi, engelli bireylere yönelik proje kapsamında dönüşümün sağlanması. Gerekli ilavelerin ve düzenlemelerin gerçekleştirilmesi sürecine destek sağlaması

Yüksek Öğrenim Kurumu:

Kampa katılacak ilgili alanda okuyan öğrencilerin staj vb. koordinasyonu, üniversiteler ile olan iş ve işlemler ve hizmet içi eğitim de görev alacak akademisyenlerin görevlendirilmesi

EK4-GELİŞMİŞ ÜLKELERDE OTİZM İLE İLGİLİ YÜRÜTÜLEN FAALİYETLERDEN ÖRNEKLER

İngiltere’de otizm evleri

Evin büyüklüğüne ve oda sayısına bağlı olarak 4-8 yetişkin otizmli bireyin hayatını geçirdiği bahçeli 2 veya 3 katlı evlerdir. Bu evler özel, yarı özel veya devlete bağlı evler olabilir; hangi kategoride olduğu fark etmeksizin hepsi ‘CQC’ (CareQualityCommission) denetimine tâbidir. Temel alınan odak nokta otizm seviyeleridir. Her bireyin çocukluğundan itibaren oluşturulan dosyası var. Bu dosyalar hazırlanırken kişiyle birebir temasta olan çeşitli kurumlardan, bakıcılardan, eğitim birimlerinden ve ailesinden bilgi alınıyor. Fakat bu 3-5 yıllık bir zaman dilimini değil, kişinin otizm teşhisi konulmasından itibaren başlayan bütün süreci kapsıyor. Bu

dosyada otizimli bireyin neleri sevip sevmediğinden nasıl iletişim kurduğuna ve neyin onu öfke krizine soktuğuna dair her türlü bilgi yer alıyor.

Bireysel dosyalarda neler var?

Dosya bölümlere ayrılıyor, örneğin dosyanın kişisel bölümlerinde daha çok aile ve bakıcılardan alınan bilgiler yer alırken, sağlık kısmında o güne kadar alınan doktor raporları ve sağlık merkezi taramalarının sonuçları bulunuyor. Sosyal servis bütün bu bilgileri toplayıp

bunlar ışığında otizimli bireyle ilgili karar veriyor. Kişinin kendisiyle yapılan birebir görüşmede verilen bilgilerde bir tutarsızlık görülürse dosya tekrar ele alınıyor ve daha ayrıntılı inceleme yapılıyor. Çünkü bireyin yanlış bir eve yönlendirilmesi kişinin yanlış bakım hizmeti almasının yanı sıra kişilik haklarına ters durumlar da yaratabiliyor.

Sunulan hizmetler nelerdir?

Genellikle birçok aile belli yaşlara kadar çocuklarının bakımlarını üstlenmek istiyor fakat her ne koşulda olursa olsun, ailesinin yanında dahi olsa da sosyal servis düzenli kontroller yapıyor ve gerekli desteği aileye sağlıyor. Otizimli birey, 16 yaşına geldiğinde sosyal servis aileye, 'artık sorumluluğu biz alalım çünkü yetişkin bir birey olmanın ilk adımları atılıyor ve siz ailesi olarak üzerinize düşeni yaptınız' diyor. Bu yaş sınırı her zaman 16 olmak zorunda değil. Eğer aile daha erken veya daha geç olsun derse sosyal servis ona uygun düzenlemeler yapıyor.

Bu evlerde her bireyin kendine ait odası, herkesin beraber vakit geçirebildiği ortak alan ve mutfak var. Bazı evlerde ayrı aktivite odası ve müzik odası da mevcut. Evler genellikle bahçeli, ortak banyo ve tuvaletler kullanılıyor. Bütün evlerde 24 saat bakıcı bulunuyor. Bakıcı sayısı otizm seviyesine bağlı olarak değişiyor. Örneğin 6 otizimli bireyin olduğu bir evde kişilerin bakım ihtiyaçları doğrultusunda gerekirse birebir bakıcı sağlanarak 6 bakıcı temin ediliyor. Başka bir evde ise sadece 1 veya 2 bakıcı olabiliyor. Yüksek işlevli otizimli bireylerden oluşan evlerde kalanlar genelde kendileri pek çok şeyi yapabildikleri için bakıcı bir nevi güvenlik amaçlı ve kişi ilaç alıyorsa o konuda destek veriliyor. Evde kalan otizimli birey okula ya da bir kursa devam ediyorsa o günlerde ekstra bakıcı sağlanıyor.

Evdeki her bireyin kendine ait bir günlük rutini oluyor. Her birey, her hafta, belirli günlerde alışverişe çıkarılıyor, sosyal alana gezmeye çıkarılıyor ve yılda en az 1 kere tatile götürülüyor. Özel günlerde ailesi gelmeyen bireyler mutlaka başka bir aktiviteye katılıyor yahut yemeğe götürülüyor. Bazen de evdeki bireyler bir süre sonra iyi arkadaş oluyorlar ve beraber bir yerlere gitmek isteyebiliyor. Böyle durumlarda yanlarında bakıcıyla istedikleri yerlere gidebiliyorlar. **Devlet her otizimli birey için belli bir bütçe ayırıyor ve bu evlere/kurumlara para ödüyor. Karşılığında da otizimli bireylerin bakımlarının, ihtiyaçlarının giderilmesini, onların sosyal hayatın bir parçası olmasını ve hayatlarını herkes gibi yaşamalarını sağlamalarını bekliyor.** Bütün düzenlemeler otizimli bireylerin dosyalarında yazan bilgiler göz önünde bulundurularak yapılıyor.

İsveç'te otizmlilerin sorumluluğu belediyelerde

İsveç Otizm ve Asperger Derneği temsilcisi ve eğitim uzmanı SusanneJessen kendi ülkelerindeki sistemle ilgili şunları aktarıyor: "Başlangıçta sadece fakirhaneler ve aptallar evi denilen yerler vardı. Sonra hastaneler kuruldu ve 16 kişinin kalabildiği evler yapıldı. İnsanların bir yere kapatıldığı değil sosyal hayata katıldığı bir yöntem öne çıkmaya başladı. **İsveç'te 1994 yılında çıkan ve reform niteliğinde bir yasa var. LSS isimli bu Sosyal Koruma Kanunu ile engelliler, önemli ve dinlenmesi gereken bireyler haline geldiler. Yasanın amacı insanların sosyal hayata tam ve eşit katılımını sağlamak.** Bugün İsveç'te otizmliler de herhangi bir birey

olarak, grup olarak destekleniyor. Sosyal hayata tam katılımları hedefleniyor ve herkesin yaşayabildiği gibi yaşama hakkına sahipler.

İsveç'te engelliler konusunda belediyelere büyük sorumluluklar düşüyor ve bunlar yasayla düzenleniyor. Otizmlilere tanınan bazı hakları şöyle:

- Engellilerin hakları 1994'de çıkan LSS kanunuyla güvence altına alınıyor.
- Otizmliler bireyler danışmanlık hizmeti ve kişisel destek alabiliyor. Bunlar ücretsiz olarak sağlanıyor.
- Evdeki ebeveyn yüklerini azaltmak için destekler var.
- Bireyin durumunun ağır ya da hafif olmasına bakılmaksızın herkese hizmet veriliyor.
- Kısa süreli başka yerde kalma hizmeti veriliyor.
- Yetişkinler 24 saat boyunca kendi evlerinde bir asistanla yaşıyorlar.
- 29 yaşını geçen ve bir işte çalışamayacağı kesinleşen otizmliler emekli maaşı bağlanıyor.
- Emekli maaşı 1.300 Euro civarında. Ayrıca kira yardımı yapılıyor.

Amerika Örneği

Amerika'da engelli kişilere hizmet veren Regional Center'lar mevcut. Kaliforniya eyaletinde 21 Regional Center (RC) var. Bunlar 0-65 yaş arası engelli kişilere servis veren kar amacı taşımayan organizasyonlar. ABD'de yaşayan 28 yaşındaki otizmliler grup evinde kalan Mine Hagen, şunları ifade etti: "Kaliforniya eyaletinde 0-65 yaş arası 350.000 engelli birey var. Bunlar Regional Center'lardan hizmet alıyorlar. Bu merkezlerden biri de benim de yönetim kurulu üyesi olduğum, 21.000 engelli bireye hizmet veren Regional Center of OrangeCounty. **Hizmetleri karşılamak için gerekli olan bütçe, eyalet ve devlet tarafından birlikte sağlanıyor. Merkezlerin denetimi ise eyalet, devlet ve sivil toplum örgütü işbirliğiyle gerçekleştiriliyor.** 65 yaş üstü bireyler yaşlı kategorisinde girdikleri için, onlara yönelik olarak devlet ve daha farklı kanunlar devreye giriyor.

1966 senesine kadar Amerika'da engellilerle ilgili kanun yokmuş. Engelli olduğu saptanan çocuk aileden alınıp devletin kurumlarında bakılıyormuş. 1980'lerde aileler bu bakımevlerindeki durumların vahametini ortaya çıkarmış. **"Engelli bir kişiyse eğitim ve sağlık başta olmak üzere normal bir kişinin sahip olduğu bütün haklara sahiptir."** şeklinde özetlenebilecek olan **Latterman Kanunu'nun en iyi uygulandığı eyalet Kaliforniya.** Bu kanun çerçevesinde engelliler eyaletten ve devletten destek görüyorlar.

Regional Center'lar engelli bireylerin herkesin yararlandığı haklardan yararlanmasına yardım ediyorlar. **Bu organizasyonlar aldıkları bütçe ile 0-3 yaş arası tanılama yapıyor ve engelli çocukların özel durumlarıyla ilgili olarak yapılacak eğitim ve bakım planlanıyor.** Çocukları ilk tanı aldıklarında aileler, üç haftalık bir eğitim alarak, çocuklarını nasıl çalıştıracaklarını öğreniyorlar. 3-22 yaş arasında okullarda çocukların engellilik durumuna göre her gruba uygun farklı sınıflar var. Bu dönemde bütçe ağırlıklı olarak eğitime harcanıyor.

18 yaşına kadar zaten çocuğun aldığı tüm eğitimler ücretsiz. Terapiler vs. hep aile gelirinle bakılmaksızın veriliyor. Latterman kanunu engelli kişinin ihtiyacını karşıladığı için saat sınırı yok ama okullara verilen bütçeler çerçevesinde yardımlar ve terapiler dağıtılıyor. Okulun size verdiği temel bir program var. Okul çocuğun engel durumuna uygun konusunda uzman bir öğretmen de veriyor. Konuşma terapisti, psikolog, beden eğitim öğretmeni vb. hepsinin bütçeleri var. Standart eğitimlerin dışında çocuğun özel durumuyla ilgili olarak ekstra alması

gerektiğini düşündüğünüz bir eğitim var ise okul ile mücadele ederek bu hakkı da alabilirsiniz. Benim çocuğum grupla öğrenemiyor birebir ders almalı dersiniz bunu sağlayabilirsiniz. Çocuğun davranışları daha sinirli ise ona özel bir yardımcı da tahsis edilir. **Engelli çocuklara, 18 yaşından itibaren, ailenin gelirine bakılmaksızın, devlet destekleyici sosyal güvenlik maaşı ödüyor. Bu ücret 1.000 USD civarında.**

Çocukluktan yetişkinliğe geçiş eğitimi

RC, 22 yaş sonrası otizmlili bireyin evde olan ihtiyaçlarına cevap veriyor. Anne babalara destek oluyor, çocuğun evdeki ihtiyaçlarını karşılıyor. Ayda 24 saat evde bakım hizmeti veriliyor. Psikoloji mezunu kişiler her aileyi yılda iki kere ziyaret ederek evde işler nasıl gidiyor, program yürüyor mu, ev temiz mi, aile çocukla yeterince ilgilenebiliyor mu kontrol ediyor. RC, çalışabilir durumdaki 22-65 arası kişilerin iş bulmasına da destek oluyor. Dağıtım merkezinde kutu yerleştirme, zarf kapatma, vs. işler bulunuyor. Engellilerin çalışması kazançtan ziyade sosyalleşme imkanı, sosyal hayata katılım fırsatı olarak görülüyor.

22 yaşından itibaren çocukların yaşamlarıyla ilgili farklı modeller var. Aile çocuğuyla birlikte oturmak istiyorlarsa aileye eğitim veriliyor. Aileye destek olacak personel temin ediliyor. Evde uygulanacak programlar belirleniyor. Her çocuğun kendine özgü kişisel gelişim programı var. Onaylanan program çerçevesinde bölge merkezleri bunun gerçekleşmesi için bütçe sağlıyor. Çocuğun gün içerisinde devam ettiği sosyalleşeceği, uğraşı terapisine katılabileceği ya da eğitim alabileceği özel ticari kurumlar varsa çocuklar oraya gidiyor ancak faturalarını RC'ler ödüyor.

Eyalet RC'lere bütçe verdiği için onları muhasebe ve uygulama açısından denetliyor. Kalite kontrol ve iç denetim yapıyor. Gönüllü çalışan yönetim kurulu da bütçeleri takip ediyor ve onaylıyor. Bölge merkezindeki herkes maaşlı olarak çalışıyor. Orası eyaletin finanse ettiği bir şirket. Ancak yönetim kurulu gönüllülerden oluşuyor ve bu gönüllülerin ya kendisinin engelli olması ya da mutlaka bir engelli kişiyle ilişkisi olmalı gerekiyor.

RC, ilk başladığında kişinin yaşadığı çevreye göre hizmet veren kurumların kurulması gerektiği öngörülmüş ve yapılanma buna uygun olarak kurulmuş. Çocuklara en iyi kendi bölgelerinde hizmet verilebileceği fikrinden hareket edilmiş. RC'lerin çalışanları, bütçeleri var ama kar amacı güdemiyor. Kurum bütçeyi dengeli bir şekilde harcamak için planlama yapıyor ve kullanmadığı parayı geri veriyor. Gönüllü yönetim kurulunun tek görevi denetlemek. İç işleyişine karışamaz ama her şeyi inceleyip görebilir ve denetleyebilir. Farklı bölgelere göre yapılacak işler ve maliyetleri değişebildiği için bütçeler de değişiyor. Eyalet, devlet ve RC arasında bütçelerin doğru rakamlarla belirlenmesi konusunda bir mücadele yaşanıyor.

Otizm Grup Evleri

Grup evlerinde kalanlar seviyelerine göre bu evlere yerleştiriliyorlar. Evlerde hizmet verilen bireylerin durumuna göre devletin saptadığı kurallar var. Bir grup evi kurmak isteyen 3-4 yatak odalı bir ev açıyor. **Oğlum en ağır grup evinde kalıyor. Bu tip bir evde en fazla 4 kişi kalabiliyor. 24 saat yardımcıları var. Evde gündüz 3, gece 2 yardımcı var. Ayrıca evden sorumlu bir psikolog ve eve düzenli kontrole giden hemşire bulunuyor.** Atanmış doktor mevcut ve gidilecek hastaneler de belli. Grup evleri sahipleri tarafından para kazanmak için kurulmuş yerler. Çalışanların maaşlarını da onlar karşılıyor. Yaptıkları masrafları da RC'ye fatura ediyorlar. **Çocuğa verilen maaş da bu evlere harcanıyor. Anne baba hiç para vermiyor.** Çocuk için ayrılan bütçeden kıyafet alınıyor, katıldığı etkinlikler vb. ödeniyor.

Sosyal çalışmacılar her dört ayda bir grup evlerini kontrol ediyorlar. Aile istediği zaman çocuğunu kendi evine götürebiliyor. Bakıcılar temel bir eğitimden geçiyor ve evin psikoloğu tarafından yönlendiriliyor. Nitelikli bakıcı bulmak kolay olmuyor. Değişik seviyede grup evlerinin yanı sıra devletin finanse ettiği apartman kompleksleri de var.

Grup evlerinde yaşayan otizmlilerin her birinin kendine özgü yaşam planı var ve çalışanlar da o programı uyguluyor. RC'ye benim çocuğum çalışını paylaşamaz, başında mutlaka şahsi bir yardımcı olmak zorunda dersiniz ona özel bakıcı tahsis ediliyor. Vardiyalı çalışma sistemi var. Denetim çok iyi. Aileler isterse kendi evini de şartnameler çerçevesinde grup evine dönüştürebiliyor. **Grup evlerinin bütçesi bir kişi için en fazla 7.000 en az 4.500 dolar.**

Ödenen miktar verilen servise göre değişiyor. Tıbbi tedaviler için destek var. 18 yaşına kadar tıbbi masraflar ailenin çalışan bireyinin sigortasından karşılanıyor. Sonra bireysel devlet sigortasına geçiliyor.

Habiliteasyon merkezlerinde gündüz programları uygulanıyor. Otizmliler dans, yüzme, el işleri öğrendikleri, sinema izledikleri, bilgisayarda bir şeyler yaptıkları yerler var. Bu tip organizasyonların kendi bütçeleri var ama faturalar RC tarafından ödeniyor. **22 yaş itibarıyla Kaliforniya'da RC finansörlüğünde günlük yaşam programları var.** Bu merkezler saat 9'da çocuğu kaldığı yerden alıyor. Çok çeşitli aktivitelerin olduğu bu programlar en geç saat 17:00'de bitiyor. Bireyin durumuna bağlı olarak istihdama yönelik destekler de sağlanıyor. **Üniversiteyi bitirmiş pek çok şeyi yapabilen ama ömür boyu tek başına bağımsız olarak yaşayamayacak otizmliler gözlem altında iki kişilik evlerde yaşıyorlar.**

TÜRKİYE OTİZM MECLİSİ YÜRÜTME KURULU

YÜRÜTÜCÜ SEKRETER ÜYE ANADOLU OTİZM VAKFI (İZMİR)
ÜYE AKDENİZ OTİZM SPOR KULÜBÜ DERNEĞİ (ANTALYA)
ÜYE ANADOLU OTİZM FEDERASYONU (BURSA)
ÜYE DENİZLİ OTİZM DERNEĞİ (DENİZLİ)
ÜYE İLGİ OTİZM DERNEĞİ (ANKARA)
ÜYE İSTANBUL OTİZM GÖNÜLLÜLERİ DERNEĞİ (İSTANBUL)
ÜYE ODER OTİZM DERNEĞİ (İZMİR)
ÜYE OTİZMLİ BİREYLERİ DESTEKLEME DERNEĞİ (BALIKESİR)
ÜYE OTİZM VE ENGELLİ DERNEKLERİ FEDERASYONU (İSTANBUL)
ÜYE OTİZMLE YAŞAM SPOR KULÜBÜ DERNEĞİ (ALANYA)
ÜYE TÜRKİYE OTİSTİKLERE DESTEK VE EĞİTİM VAKFI (İSTANBUL)

ÜYELER

Anadolu Otizm Vakfı (İZMİR)Bursa Otizm Vakfı (BURSA)Gökkuşak Otizm Vakfı (DENİZLİ)Otizm Vakfı (ANKARA)Otizmliler Bireyleri Destekleme Vakfı (BALIKESİR)Selçuklu Otizmliler Eğitim Vakfı (KONYA)Tohum Otizm Vakfı (İSTANBUL)Türkiye Otistiklere Destek ve Eğitim Vakfı (İSTANBUL)Adana Otizmle Barış Derneği (ADANA), Afyon Otizm Derneği (AFYON), Akdeniz Otizm Spor Kulübü Derneği (ANTALYA), Aksaray Otizm Dayanışma Derneği (AKSARAY), Alanya Otizmle Yaşam Spor Kulübü Derneği (ANTALYA)Amasya Otizm Derneği (AMASYA)Anadolu Otizm Gençlik ve Spor Kulübü Derneği (İZMİR)Ankara Otistik Bireyler Derneği (ANKARA)Antalya Otistik Bireyler Spor Kulübü (ANTALYA)Arnavutköy Engelliler Derneği (İSTANBUL)Ataşehir Engelliler Dayanışma Derneği (İSTANBUL)Avrupa Otizm Derneği (İSTANBUL)Bağcı Otizmle Yaşayan Aileler Derneği (SAMSUN)Bandırma Otizmle Kardeşlik Spor Kulübü Derneği (BALIKESİR)Bartın Otizmliler ve Engelliler Destek Eğitim Dayanışma Derneği (BARTIN)Batman Mavi Kalemler Derneği (BATMAN)Bursa Otistik Çocuklar Eğitim ve Dayanışma Derneği (BURSA)Bursa Otizm Derneği (BURSA)Bursa Otizmliler ile Aileleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (BURSA)Çanakkale Otizmle Mücadele Derneği (ÇANAKKALE)Çorum Otizm Gönüllüleri Derneği (ÇORUM)Değer Otizm Derneği (İSTANBUL)Değirmen Otizm Gençlik ve Spor Kulübü Derneği (KOCAELİ)Denizli Otizm Derneği (DENİZLİ)Diyarbakır Otizm Eğitim Merkezi Derneği (DIYARBAKIR)Diyarbakır Otizmliler Yardımlaşma Derneği (DIYARBAKIR)Düzce Otizm Umutlu Yaşam Derneği (DÜZCE)Edirne Otizm Derneği (EDİRNE)Emiralem Sabahat Akşiray Otistik Bireyler Spor Kulübü Derneği (İZMİR)Engelsiz Hayata Dayanışma Derneği (İSTANBUL)Gelişim Gençlik ve Spor Kulübü Derneği (GAZİANTEP)Güneş Otizm Derneği (İSTANBUL)Gölge Eğitimciler Derneği (BURSA)Hatay Otizmliler Derneği (HATAY)İçimizdeki Çocuk Derneği (BURSA)İlgi Otizm Derneği (ANKARA)İnegöl Otizm Derneği (BURSA)İstanbul Engelliler Araştırma Uygulama Destekleme Derneği (İSTANBUL)İstanbul Otizm Gönüllüleri Derneği (İSTANBUL)İstanbul Otizmle Mücadele Eden Aileler Derneği (İSTANBUL)Karalimas Otizmliler Bireyler Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (ZONGULDAK)Karaman Özel Eğitim ve Rehberlik Derneği (KONYA)Kayseri Otizm Derneği (KAYSERİ)Kocaeli Otistik Çocuklar Derneği (KOCAELİ)Konya Otistik Çocuklar ve Aileleri Yardımlaşma Derneği (KONYA)Konya Otizm Uygulama Araştırma ve Dayanışma Derneği (KONYA)Kütahya Otizm Derneği (KÜTAHYA)Malatya Otizmliler Derneği (MALATYA)Malatya Sessiz Adımlar Spor Kulübü Derneği (MALATYA)Manisa Otistik Bireyler ve Engelsiz Aileler Derneği (MANİSA)Manisa Otizm Derneği (MANİSA)Mardin Otizm Engelsiz Yaşam ve Aile Eğitimi Derneği (MARDİN)Mina Otizmle Yaşam Derneği (BURSA)Nefes Otizm Derneği (İSPARTA)ODER Otizm Derneği (İZMİR)OTİSİM Otizmle Yaşam Spor Kulübü Derneği (ALANYA)Otistik Çocukları Yaşatma ve Kazanma Derneği (MERSİN)Otistik ve Zihinsel Engelli Çocuklar Derneği (İZMİR)Otistikler Derneği (İSTANBUL)Otizm Destek Eğitim ve Dayanışma Derneği (İSTANBUL)Otizm Destekleme ve Yardımlaşma Derneği (İSTANBUL)Otizm Dostları Derneği (İSTANBUL)Otizm Farkındalık Derneği (ESKİŞEHİR)Otizm Güçlü Aile Derneği (İSTANBUL)Otizm Merkezi Derneği (İSTANBUL)Otizmliler Bireyleri Destekleme Derneği (BALIKESİR)Otizmliler Çocuklar Farkındalık Derneği (ESKİŞEHİR)Otizmlilerle Bakım ve Eğitim Derneği (İSTANBUL)Özel Çocuklar Eğitim ve Dayanışma Derneği (İSTANBUL)Özel Eğitim Gerektiren Çocuk Hakları Derneği (BURSA)Özel Gereksinimli Bireyleri Destekleme Derneği (ANTALYA)Özel SOBE Spor Kulübü Derneği (KONYA)Palandöken Otizm Derneği (ERZURUM)Renk Otizm Derneği (BURSA)Rize Otizmle Mücadele ve Eğitim Derneği (RİZE)Sakarya Otizmle Yaşam Derneği (SAKARYA)Samsun Otizmliler Çocuklar Derneği (SAMSUN)Sosyal Yaşama ve Eğitime Katkı Derneği (BURSA)Safak Otizmliler Bireyleri Derneği (ANKARA)Şanlıurfa Özel Bireyleri Destekleme Eğitim ve Dayanışma Derneği (ŞANLIURFA)Tekirdağ Otistik Çocukları Koruma Derneği (TEKİRDAĞ)Tohum Otizm Derneği (İSTANBUL)Tunceli Otizm Derneği (TUNCELİ)Tüm Engelliler ve Aileleri Yardımlaşma Derneği (ANKARA)Umudum Otizm Destek Eğitim Dayanışma Derneği (KAHRAMANMARAŞ)Uşak Otizm Derneği (UŞAK)Van Otizmle Yaşam Derneği (VAN)Yağmur Çocukları Destekleme ve Dayanışma Derneği (BURSA)Yağmur Kuşak Otizm Derneği (MUS)

Anadolu Otizm Federasyonu (BURSA)Otizm Dernekleri Federasyonu (İSTANBUL)Otizm Federasyonu (İSTANBUL)Otizm ve Engelli Dernekleri Federasyonu (İSTANBUL)